

FILOZOFICKÁ FAKULTA
UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

ÚSTAV TRANSLATOLOGIE

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

LENKA MUSCHOVÁ

Komentovaný překlad vybrané kapitoly z knihy The Assassination of Reinhard Heydrich; Callum MacDonald; Edinburgh: Birlinn Limited, 2007

Annotated Czech Translation of a Selected Chapter from “The Assassination of Reinhard Heydrich“; Callum MacDonald; Edinburgh: Birlinn Limited, 2007

ZADÁNÍ

Zadaný text přeložte do češtiny a svůj překlad doplňte překladatelským komentářem v rozsahu min. 20 normostran. V komentáři nejprve celkově charakterizujte výchozí text: uveďte, s jakým cílem byl text napsán a jaké stylistické postupy autor volí k dosažení svého záměru. Dále popište, na jaké problémy jste v překladu narazila, a zdůvodněte použité překladatelské postupy a nezbytné posuny, které jste v překladu provedla na úrovni lexika, syntaxe a především v rovině stylistické. Postupujte přitom od celkové koncepce svého překladu k dílčím řešením. Komentář opatřete bibliografickým soupisem použitých primárních i sekundárních zdrojů, včetně internetových.

Kromě dodržení formálních náležitostí stanovených Pravidly pro organizaci studia FF UK (Čl. 19) připojte ke každému vázanému exempláři práce vždy dvě kopie výchozího textu: jednu napevno svázanou s ostatními listy a druhou volně vloženou.

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala Mgr. Davidu Mračkovi za vedení práce a za cenné rady a připomínky.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 4.1.2016

Podpis

ABSTRAKT

Cílem této práce je přeložit kapitolu z knihy *The assassination of Reinhard Heydrich* od britského autora Callum MacDonalda a překlad okomentovat. V komentáři jsou nejprve analyzovány vnětextové a vnitrotextové faktory podle modelu Christiane Nordové, poté jsou stanoveny funkce textu a překladatelská metoda. V dalších částech práce jsou popsány překladatelské problémy a posuny, ke kterým během překladatelského procesu došlo.

KLÍČOVÁ SLOVA

překlad, překladatelská analýza, překladatelský posun, překladatelský problém, překladatelská metoda, stylistika, gramatika, syntax, lexikum, Reinhard Heydrich, 2.světová válka,

ABSTRACT

The aim of this thesis is to translate a chapter from Callum MacDonald's *The assassination of Reinhard Heydrich* and to provide a commentary of the translation, the analysis of the source text based on Christiane Nord's model and the determination of the text's functions and the translation method. In the next chapters, the major translation problems are discussed along with the translation shifts that took place during the translation process.

KEY WORDS

translation, translation analysis, translation shifts, translation problems, translation methods, style, grammar, syntax, lexis, Reinhard Heydrich, Second World War

OBSAH

1. Úvod.....	6
2. Překlad	7
3. Překladatelská analýza výchozího textu	24
3.1.1 Vysílatel/autor.....	24
3.1.2 Adresát	25
3.1.3 Záměr/motiv autora.....	25
3.1.4 Médium	26
3.1.5 Čas a místo.....	26
3.2.1 Textové funkce výchozího textu a stylistické zařazení	26
3.3 Vnitrotextové faktory.....	27
3.3.1 Téma a obsah kompozice.....	27
3.3.2 Presupozice	28
3.3.3 Výstavba textu	28
3.3.4 Lexikum	29
3.3.5 Syntax	29
3.3.6 Suprasegmentální a nonverbální prvky.....	30
4. Překladatelské problémy a jejich řešení.....	31
4.1. Lexikum	31
4.1.1 Názvy a jména	31
4.1.2 Historické určení.....	32
4.1.3 Vojenské hodnosti.....	33
4.1.4 Názvy institucí a organizací.....	33
4.1.5 Expresivita	34
4.2. Gramatika, syntax	35
4.2.1 Pasivum.....	36
4.2.2 Participia	36
4.2.3 Větná kondenzace	37
5. Typologie překladatelských posunů	38
6. Metoda překladu	39
7. Závěr	40
8. Seznam použité literatury	41
Příloha – Výchozí text	43

1. Úvod

Cílem mé bakalářské práce je provést funkčně ekvivalentní český překlad jedné kapitoly z knihy britského historika Callum MacDonalda *The assassination of Reinhard Heydrich* a následně jej doplnit komentářem. Výchozí text pojednává o atentátu na zastupujícího říšského protektora Protektorátu Čechy a Morava Reinharda Heydricha, jak je patrné již ze samotného názvu knihy. Překládaná kapitola se zabývá situací panující v Československu v letech těsně předcházejících druhé světové válce a přináší zajímavé postřehy a informace týkající se československé rozvědky. Text je aktuální i s ohledem na právě probíhající 70. výročí ukončení 2. světové války.

Pro překladatele představuje text výzvu pro svou vázanost na české a britské reálie a zároveň pro svou odbornou povahu, která přináší zajímavé překladatelské problémy. Ty jsou detailněji popsány v komentáři, který rovněž obsahuje překladatelskou analýzu a popis metody překladu.

2. Překlad

Československé souvislosti

Ve chvíli, kdy Hitler začal uskutečňovat své plány na ovládnutí Evropy, přerostl hranice Německa mocenský boj probíhající mezi vojenskou rozvědkou Abwehr, bezpečnostní službou SD, armádou a ochranným oddílem SS. Nikde to nebylo tak zřejmé jako v Československu, které se stalo první obětí nacistické expanze. Československo, vzniklé na troskách habsburského impéria, obývala výrazná německy mluvící menšina, která žila hned za hranicemi Hitlerovy Říše. Stížnosti těchto sudetských Němců poskytly Vůdci v roce 1938 vhodnou záminku k uplatnění nacistické moci ve střední Evropě. Se svou dobře vybavenou armádou a moderním průmyslem představovalo Československo strategickou hrozbu, kterou bylo potřeba zničit dříve, než dojde k Hitlerem plánované velké válce. Hitler navíc považoval české země za historickou součást německého životního prostoru, kterou Habsburkové neuváženě ztratili. Čechy již jednou německé byly a měly se německými opět stát. Československý stát bylo tedy nutné nemilosrdně rozdrtit. Tak to také Hitler v květnu 1938 oznámil nejvyšším vojenským velitelům, když prohlásil: „Je mým nezměnitelným rozhodnutím Československo v blízké budoucnosti zničit vojenskou akcí.“ K provedení svých plánů našel svolné nástroje v Himmlerovi a Heydrichovi. Oba dva snili o tom, že se podrobené české země stanou státem SS v souladu s totalitním ideálem, který bude jednoho dne použit i v samotné Říši.

Vůdčí postavou sudetských Němců byl nepřilíš inteligentní, obrýlený učitel tělocviku Konrad Henlein, kterého do prominentních řad vynesla hospodářská krize počátku třicátých let 20. století, kdy nespokojenost sudetských Němců nabyla na síle. U vlády v Praze se Henlein zasazoval o získání velké míry autonomie, která by sudetským Němcům zajistila volnost při řešení vlastních záležitostí. Ačkoliv bylo Henleinovo hnutí známé nacionalistickým cítěním bez náboženské orientace, stála za ním tajná společnost Kameradschaftsbund, která byla silně ovlivněna modelem rakouského klerikálního fašismu a myšlenkami rakouského katolického filozofa Othmara Spanna. Cílem Kameradschaftsbundu bylo přeměnit Sudety na duchovní království, vedené elitou německých autoritářských intelektuálů. Přítomnost této skupiny ve vedení sudetského hnutí netěšila radikálnější Henleinovy stoupence a vytvořila napětí, kterého později zneužila SS. Henlein ochotně přijímal podporu od nacistů, zároveň však hledal způsoby jak zesílit tlak na československou vládu. Pomocí sudetoněmecké statkářské aristokracie navázal kontakt s britským

ministerstvem zahraničí a v letech 1935 a 1937 byl pozván do Londýna. Doufal, že k realizaci svých plánů týkajících se sudetských Němců využije rostoucí moci nacistického Německa a obav Britů z možné války. Byla to nebezpečná hra, která mu přinesla neutuchající nenávist ze strany SS. Heydrich považoval Henlaina za mistra kompromisu, který by byl ochotný zaprodat se i Čechům. Jeho spojení s Británií mu bylo krajně podezřelé a ještě podezřelejším se mu zdálo jeho napojení na Kameradschaftsbund. V členech této organizace spatřoval nástroj Říma používaný k šíření fašistického modelu v rozporu s ideologií a zájmy Velkoněmecké říše. Proto se rozhodl podkopat autoritu sudetského předáka a jeho hnutí zredukovat na spolehlivý nástroj nacistické expanze.

Aby dosáhl svého cíle, navázal Heydrich kontakt s radikálním křídlem Henleinova hnutí, které podporovalo sjednocení s Říší a uplatnění německé rasové nadvlády v Československu. Tato frakce byla vedena jednookým knihkupcem z Karlových varů Karlem Hermannem Frankem, jehož osoba byla s Heydrichem úzce spojována po celou dobu jeho kariéry. Stejně jako Heydrich, i Frank byl hluboce narušenou osobností, v níž se snoubily schopnosti a inteligence s patologickou potřebou ničit a mstít se. Nestačilo mu prosadit sudetsko-německou identitu. Češi měli být poníženi a jako národ nakonec úplně vyhlazeni. Tato touha z něho přirozeně vytvořila vykonavatele SS plánů. Později o něm jeden z pamětníků řekl: „Ve Frankově osobnosti se spojila zvrácená nenávist ke všemu českému v takové míře, kterou jsem nikdy předtím, ani potom už neviděl.“

Heydrich tedy upevňoval spojení s Frankovou frakcí a zároveň se pokoušel zdiskreditovat Henleina a jeho přátele z Kameradschaftsbundu. Veřejně ho označil za agenta britských tajných služeb a rozdmýchával komploty proti jeho vedení. Oberführer Heinz Jost, šéf oddělení zahraniční špionáže SD, později uvedl: „Himmler s Heydrichem chrlili na vůdce Vlastenecké fronty urážky a já jsem obdržel příkaz zajistit jeho neustálé sledování.“ Z tohoto důvodu byla v Drážďanech zřízena pobočka SD propojená s Berlínem pomocí zvláštní telefonní a dálkopisné linky. V listopadu roku 1937 zatkla československá policie jednoho z Henleinových nejbližších spolupracovníků Heinze Rutha a obvinila ho z mravnostních deliktů spojených s homosexuální orientací. O dva týdny později se ve své cele oběsil. Pro Heydricha bylo nařčení z homosexuality vždy účinným nástrojem k likvidaci protivníků a je pravděpodobné, že usvědčující materiály na Rutha byly československé policii poskytnuty samotnou SD. Po obsazení Rakouska v roce 1938, byl duchovní otec organizace Kameradschaftsbund Othmar Spann zatčen gestapem a poslán do koncentračního tábora. Brzy ho pak následovali jeho sudetští stoupenci.

Zatímco Heydrich našel spojence k osnování intrik ve Frankovi, Henlein byl podporován ze strany admirála Canarise a Abwehru. Canaris schvaloval samostatnost Sudet a jejich začlenění do Říše, avšak ne za cenu války. Přál si omezit vliv SS, protože se obával, že spojení mezi Heydrichem a sudetskými radikály by mohlo zatáhnout Německo do katastrofálního konfliktu, na který nebylo připraveno. Pokusil se proto posílit Henleinovu pozici vůči jeho antisemitským a antikatolickým protivníkům. Tímto úkolem pověřil druhý oddíl Abwehru pro diverzní akce a sabotáže, vedený konzervativním nacionalistou, majorem Helmutem Groscurthem. Ten se svým velitelem sdílel názor ohledně zločinného původu SS a až do svého zajetí u Stalingradu v roce 1943 se aktivně podílel na několika spiknutích vedených proti Hitlerovi. Jeho poslání bylo dvojznačné: po vojenské stránce měl připravit sudetskou pátou kolonu, která by spolupracovala s německou invazní armádou. V rámci této pravomoci vytvořil tajné zbrojní sklady, shromáždil údaje o československé obraně a vedl výcvik sabotážních oddílů. Zároveň s tím se pokusil posílit Henleinovu pozici a připravit půdu pro diplomatické řešení sudetského problému, což bylo něco, co mu způsobovalo neustálé rozpory s Heydrichovou SD a policejní sítí. Groscurth si vychutnal prchavý úspěch při ochraně sudetských umírněnců před intrikami SD, ale počátkem roku 1938 se poměr sil začal měnit ve prospěch Heydricha. Henlein pod tlakem radikálů a ohromen Hitlerovým triumfem v Rakousku kapituloval a souhlasil s tím, že bude jednat v zájmu Hitlera. Jak Jost později vzpomínal: „Co jiného měl dělat? Stáhnout se z politické scény a ustoupit K. H. Frankovi, nebo se pokusit zachránit to málo, co zachráněno být mohlo? Podvolil se.“ Na setkání s Hitlerem v březnu roku 1938 Henlein souhlasil, že bude sudetoněmecké stížnosti zveličovat, čímž se Češi ocitnou v izolaci od svých spojenců a Vůdci se tak dostane záminky k válce. Jeho kapitulace vedla k dočasnému přerušování Heydrichových intrik vůči jeho osobě, ale jak další události ukázaly, Heydrich mu nezapomněl a neodpustil vůbec nic.

Hrozba nacismu se nad Československem objevila za vlády druhého československého prezidenta, Edvarda Beneše. Beneš, syn drobného zemědělce z Čech, se aktivně účastnil hnutí za českou nezávislost proti habsburské nadvládě již před první světovou válkou. Byl to rozený radikál, na kterého měl v době studií rozhodující vliv profesor filozofie Karlovy univerzity Tomáš Garrigue Masaryk, jenž se stal mluvčím obrody českého národa. Oba muži se sblížili a v roce 1914 se shodli na tom, že válka bude předzvěstí konce Habsburků a přinese jedinečnou možnost pro národní osvobození. Masaryk se uchýlil do exilu, kde působil ve prospěch české věci, přičemž Beneš zůstal v Praze, aby udržoval spojení mezi domácí odbojovou organizací, nazývanou Maffie, a krajany v zahraničí. V roce 1915 byl i Beneš donucen uprchnout za hranice na falešný pas a to doslova s policií v patách. Musel opustit

svou ženu, která strávila čtyři roky v rakouském vězení, než se mohla se svým manželem opět setkat. Beneš utekl přes Švýcarsko do Francie, kde strávil zbytek války. Zde získával spojení pro myšlenku československé národní nezávislosti a udržoval úzký kontakt s domácím odbojem, který politikům v emigraci zajišťoval přísun cenných politických a vojenských informací. Tento materiál byl následně předán nejvyššímu velení spojenců a pomohl Benešovi získat pro českou věc slyšení v Paříži a Londýně. Na konci války Británie, Francie i Spojené státy americké podpořily vytvoření nezávislého Československa na troskách Habsburské říše, což byl výsledek, za kterým stálo velkou měrou Benešovo odhodlání a jeho diplomatický um. Zkušenosti z bojů za svobodu ještě posílily chladnou a tajemnou stránku Benešovy osobnosti a podnítily v něm zálibu v intrikách. Jak později prohlásil: „Žádná revoluce se nikdy neobešla bez špionáže a konspirací.“ Usadilo se v něm také přesvědčení, že chce-li si Československo zachovat svoji samostatnost, musí vést aktivní zahraniční politiku.

V poválečném období zastával Beneš post ministra zahraniční a snažil se o vybudování takové pozice, která by přesahovala rámec domácí politiky. Vlády přicházely a odcházely, ale Beneš zůstával. Povahou strohému samotáři bez blízkých přátel byla vlast smyslem života. Nesnášel společenské události, nekouřil ani nepil. I jeho obdivovatelé připouštěli, že postrádal lidskou vřelost, kterou měl Masaryk. Podle Roberta Bruce Lockharta se jednalo o „člověka, jemuž je těžko porozumět, protože jeho mysl je jako stroj ve své preciznosti a rezervovanosti... téměř neproniknutelná.“ S lidmi rozmlouval „věcně a bez sebemenších emocí. Každý bod rozhovoru měl své místo, a když se jím zabýval, nezapomněl to zdůraznit na svých prstech.“ Měl sklon k poučování, což nešlo pozornosti britského diplomata Harolda Nicolsona, který s ním jednal ve Versailles. I přesto ho Nicolson považoval za „přesvědčivého muže nevelkého vzrůstu, avšak velkých vědomostí“ a povšiml si i jeho „inteligentních očí, ne nepodobných Keynesovým“, a pěkného klenutého čela. Jiní však toto mínění nesdíleli a v některých kruzích, zejména pak na britském ministerstvu zahraničí, platil Beneš za příliš chytrého, což ho poškodilo během mnichovské krize. Navzdory chladné povaze a odměřenému vystupování byl Beneš založením optimista s hluboce zakořeněnou vírou v nevyhnutelný pokrok, tak charakteristickou pro devatenácté století. Jak později řekl: „Nikdy, ani v těch neobtěžnějších chvílích, jsem neztrácel naději. V politice se vždy chovám tak, jako bych právě hrál tenis. Prohrávám-li čtyřicet nula a poslední míček může být tím posledním, stejně jsem přesvědčen, že mohu vyhrát.“ Jeho jedinou slabůstkou byl jeho vzhled. Byl malého vzrůstu, měřil necelých 170 centimetrů, ale byl vždy dokonale oblečen a trval na tom, aby byl fotografován tak, aby jeho malý vzrůst zůstal utajen. Jeho životopisec Compton Mackenzie ho popsal takto: „Bylo by přehnané označovat ho za parádníka, ale jeho

kravaty, košile a obleky se vždy zdály být vybrány tak, aby spolu ladily. Připomínal mi ušlechtilou pěnkvu.“

Jako Masarykův přítel a spolupracovník se Beneš stal přirozeným nástupcem „tatička Masaryka“ v prezidentské funkci poté, co byl starý pán nucen v roce 1935 na úřad ze zdravotních důvodů rezignovat. Benešovo jmenování probíhalo v době stupňující se sudetské krize, které tehdy stále častěji zneužívali nacisté. Při řešení tohoto problému Beneš neopouštěl vizi společného státu Čechů a Slováků. Nebyl ochoten uznat autonomii Sudet nebo jakékoli jiné menšiny, neboť tím by mohl začít proces vedoucí k rozpadu Československa. Podobně nedůvěřivý byl k požadavkům mnoha Slováků po politické samosprávě. Beneš, stejně jako Masaryk, byl připraven uznat slovenskou identitu, ale pouze v rámci společného státu. Je zřejmé, že ač se vyslovoval pro československý nacionalismus, obával se, že země vytvořená v roce 1919 je příliš křehká a náchylná k rozpadu, zejména pak pod tíhou sporů obou národů, díky nimž by mohla snadno padnout za oběť silnějším sousedům. Při obraně národních zájmů byl odhodlán zachovat Masarykovu myšlenku. Tento úkol nebyl pro prozaického Beneše snadný, protože postrádal charismatickou osobnost svého předchůdce a další předpoklady k tomu, aby se stal velikánem. Ač byl obdivován, národ si ho nikdy nezamiloval, naopak ho velmi často kritizoval. V důsledku toho prožíval Beneš silné vnitřní napětí, které se někdy odráželo v jeho nevyzpytatelném chování a netoleranci k opozici. Za suchým akademickým vystupováním ukrýval Beneš víru ve své poslání, které hraničilo až s mesiášstvím, stejně jako tomu bylo například u Charlese de Gaulla. Celý život se upínal k přesvědčení, že jako Masarykův následovník ví lépe než kdokoli jiný, co je pro jeho zemi nejlepší.

Tváří v tvář sudetskému problému se Beneš pokusil posílit pozici Československa v mezinárodní politice, což byla snaha, při které hrála klíčovou roli zpravodajská služba. Díky materiálům, které zpravodajská služba poskytla se Čechům dostalo slyšení u spojenců během první světové války a nyní se měla podílet na zabezpečení nezávislosti země. V roce 1935 stál v čele československé vojenské rozvědky někdejší Masarykův student podplukovník František Moravec, profesionální důstojník s řídnoúci kšticí. Moravec v roce 1916 desertoval z habsburské armády na ruskou frontu a během revoluce bojoval proti bolševikům jako člen Československé legie, která měla v poválečném Československu velký vliv. Podobně jako Beneš zakusil i Moravec strasti exilu. Oběma jim byly společné sklony k intrikám a bezmezná oddanost národní věci, která stála nad rodinou i politikou. Nejdůležitější den Moravcova života nastal roku 1919, kdy Československé legie vstoupily do Prahy, hlavního města nově vzniklé republiky: „Byl to zážitek, který prožije jen několik málo mužů. Přispěl k formování charakteru celé jedné generace. Často jsem si říkal, že v těch mužích pochodujících po boku

Masaryka, bylo stejné odhodlání, jako strhlo stoupence Garibaldiho, Bolívarovy a Washingtonovy. Bojovali za svou zemi bitvu, kterou vyhráli. Jsem přesvědčen, že vroucnost toho dne navždy poznamenala generaci zakladatelů republiky.“ Moravcovi, který bojoval za českou věc ve dvou světových válkách, bylo tragickou ironií osudu dáno zemřít v exilu, daleko od země, kterou tak miloval.

V březnu 1934 byl Moravec jmenován do zpravodajského oddělení generálního štábu a našel zde nevykonnou organizaci, kterou zajímala více zašlá moc rakouského impéria, než hrozba zbrojícího Německa. Vídeňská centrála pravidelně dodávala „podrobné informace...ze soukromí a milostných afér někdejších arcivévodů... , v nichž se dalo číst jako v libretech Lehárových operet.“ Jeden z vysokých vojenských důstojníků si posteskl: „Nemám nejmenší ponětí o bojových pozicích německých divizí, zato vím, s kým strávil noc rakouský arcivévoda ... Máme snad nejhorší zpravodajskou službu na světě.“ Takovéto poměry samozřejmě nemohly přetrvávat i nadále a Moravec se proto pustil do systémové reformy. Zajistil vyšší rozpočet, zaměstnal řadu mladých, nadšených důstojníků a činnost československé rozvědky soustředil na nacistické Německo, jehož kontakty s Henleinem již tehdy vzbuzovaly obavy. Všechny tyto změny byly součástí rozsáhlejší reformy československého generálního štábu, kterou provázelo mohutné navýšení vojenských výdajů a budování moderního obranného systému podél hranic s Německem. Během následujících dvou let se Moravec dočkal výsledků. Jak později vzpomínal: „Ačkoliv jsme začali se získáváním spolupracovníků v Říši doslova od nuly, netrvalo dlouho a přesvědčili jsme se, že je možné proniknout i do Hitlerova brutálního policejního státu. Zjistili jsme, že ve skutečnosti je možné obelstít i gestapem zajišťovaný přísný bezpečnostní systém Třetí říše.“ Přestože hovořil v nadsázce, netrvalo dlouho a Benešova zpravodajská služba získala pověst jedné z nejlepších v Evropě, což mělo zásadní vliv na další události.

Beneš doufal, že přesvědčí hlavní mocnosti o tom, že podpora Československa je v jejich vlastním zájmu. Češi již podepsali bezpečnostní smlouvu s Francií, ale Beneš se ještě pojistil uzavřením paktu se Sovětským svazem, ke kterému došlo v květnu 1935. Rusové se zavázali k obraně Československa proti napadení, avšak jen za předpokladu, že svým vojenským povinnostem dostojí nejprve Francie. Pakt vystihoval Benešovo přesvědčení, že Československo může přežít pouze v rámci evropského bezpečnostního systému, zahrnujícího jak východ, tak i západ. Ve vyloučení Rusů neshledával žádnou výhodu a věřil, že Československo je schopné udržet rovnováhu mezi komunismem a kapitalismem, přičemž si z obou systémů může vzít to nejlepší. Klíčovou roli hrála zpravodajská služba i při vojenské spolupráci s Paříží a Moskvou. Moravec udržoval úzký kontakt s pražským představitelem

francouzské výzvědné služby Deuxième Bureau, majorem Henrim Gouyou, bodrým, nicméně prostým mužem, který si pro svou podobu s oblíbenou postavičkou z českých pohádek vysloužil přezdívku Šmidra. Moravec se pravidelně stýkal i s velitelem Deuxième Bureau plukovníkem Fauchém a dalšími veliteli francouzské rozvědky. Jejich prostřednictvím mohli Češi předávat informace o průběhu německého zbrojení a Hitlerových vojenských plánech. Navzdory přísunu takto důležitých informací si Moravec přízeň Francouzů nezískal. Odmítali spolupráci rozvědek v boji proti nacismu a pouze využívali všeho, co jim Češi poskytovali, aniž by však cokoli přinášeli na oplátku. Obdobně si Francouzi počínali ve vojenské sféře, kde se odmítli podílet na plánování společných operací pro případ války. Na počátku roku 1938 začal Moravec ztrácet ve Francii důvěru. Pochopil, že Paříž ovládá zvláštní směs samolibosti a poraženectví a usoudil, že v případě krize Francouzi do boje nepůjdou. Přes rostoucí znepokojení mu nezbyvalo nic jiného, než nadále s francouzskou výzvědnou službou spolupracovat a doufat v obrat k lepšímu.

Spolupráce se sovětskou rozvědkou nebyla nikdy tak úzká jako s rozvědkou francouzskou, v mnohém se jí však podobala. Moravec, který v roce 1917 bojoval proti bolševikům, se k nutnosti navazovat kontakty s Moskvou stavěl skeptičtěji než Beneš, nicméně jako dobrý voják plnil dané rozkazy. Později prohlásil, že nástup Hitlera mu ukázal Sovětský svaz z úplně jiného úhlu. V létě roku 1936 byl Moravec spolu s předními štábními specialisty vyslán do Moskvy k rozhovorům s Rusy. Dostalo se jim srdečného uvítání a dva týdny strávili jednáními s generálem sovětské vojenské rozvědky Urickým a dalšími vysokými armádními důstojníky. Moravec záhy pochopil, že se bude jednat o jednostrannou spolupráci: „Na konferenci jsme byli dobře připraveni a sovětským kolegům jsme předali řadu informací, které jim pomohly vytvořit představu o všech základních formacích německých ozbrojených sil... Rusové pozorně naslouchali a bez jakékoli reakce si vše pečlivě zaznamenávali... projednávala a analyzovala se pouze data, která jsme předložili my. Rusové sami přispěli velmi málo.“ Moravec došel k závěru, že se tak dělo nikoliv díky pověstnému ruskému tajnůstkářství, ale spíše proto, že ruská strana měla o dění v Německu prakticky nulové informace. Zcela je kupříkladu šokovala zpráva o tom, že gestapo zničilo německou komunistickou stranu. Sám Urický připustil, že Rusko má problémy s infiltrováním svých agentů do Říše. Požádal Čechy o pomoc při vytváření nových sítí, které měly být řízeny početnou misí sovětské rozvědky sídlící v Praze. Moravec odmítl ponechat Rusům v Československu volnou ruku a Urický se nakonec musel spokojit s mnohem skromnějším řešením. Sovětská rozvědka si mohla v Praze určit svého zástupce, ten však musel působit pod Moravcovým dohledem. Všechny operace musely být konzultovány s Čechy a všechny

informace získané prostřednictvím ruské sítě musely být k dispozici oběma stranám. Na tomto základě se tedy začala rozvíjet spolupráce mezi oběma rozvědkami.

Sovětský zástupce se v Praze objevil krátce po návratu Moravcovi delegace z Moskvy. Byl jím šarmantní voják z povolání, kapitán Kuzněcov, kterému bylo přiděleno krycí jméno Rudolf. Moskvě předával zprávy prostřednictvím spojky na ruském konzulátu. Kuzněcov nezůstal v Praze dlouho, za několik měsíců byl povolán zpět do Moskvy a tam zmizel ve víru čistek. Jeho nástupce, Rudolf Dvě však stál za to: byl to opilec a na svou funkci byl evidentně vybrán spíše pro svou politickou spolehlivost, než pro své schopnosti. Podle Moravce všechny jeho operace ztroskotaly a většinu svého času trávil v barech „primitivními, místy až zhovadilými kratochvílemi... úřad musel několikrát dávat do pořádku nechutné skandály, k nimž docházelo následkem jeho milostných avantýr.“ Podobnému chování lze lépe porozumět, uvědomíme-li si situaci, která v Sovětském svazu tehdy vládla. Veškerý kontakt s cizinci vzbuzoval během čistek podezření a práce v zahraničí byla často poukazem k rozsudku smrti. Navzdory všem problémům měl Moravec dobrou vůli s Rusy v omezeném rozsahu spolupracovat. Československá rozvědka například zajistila ruským vojákům tranzit do občanskou válkou zmítaného Španělska a informovala ruskou stranu o průběhu německého zbrojení a vojenských plánech. Spolupráce přesto zůstávala převážně jednostranná. Rusové, stejně jako Francouzi, rádi brali, nic však nedávali. Československu, které bylo malou zemí bojující za svou nezávislost, nezbyvalo nic jiného než na takovéto nevýhodné podmínky přistoupit. Alternativou byla izolace a zánik.

Moravec udržoval úzkou spolupráci s britskou rozvědkou SIS a to i přesto, že mezi Československem a Británií nedošlo k podepsání vojenského paktu. Beneš tušil, že Británie by mohla hrát ve vývoji sudetské krize klíčovou roli. Pokud by Londýn projevil odhodlání čelit agresí, mohl by tím Hitlera zastrašit a naopak Francii s Ruskem pobídnout, aby dostály svým závazkům vůči Čechům. Pokud by Británie zůstala stranou, spojenci by Československo pravděpodobně nechali napospas jeho osudu. Rozhodující byl způsob, jakým se mělo utvářet vnímání nacistického Německa v Británii. Tento úkol byl svěřen československé zpravodajské službě. Informace získané sítí Moravcových spolupracovníků byly použity k přesvědčení Londýna o nebezpečí, které v Německu dřímalo a také k neutralizování příznivého dojmu, který Henlein zanechal v jistých vysokých politických kruzích. Rokem 1936 započala dobře fungující spolupráce s šéfem pražského oddělení SIS, majorem Haroldem „Gibby“ Gibsonem. Ten působil v rámci velvyslanectví, kde se vydával za pracovníka pasového oddělení, což bylo krytí v Evropě notoricky spojované se špionáží. Gibson byl ostřílený agent SIS, který hovořil plynule rusky a než byl v roce 1933 umístěn

v Praze, řídil protisovětské operace v Istanbulu, Bukurešti a Rize. Profesionálně vyrostl v posedlosti antikomunismem, která opanovala SIS od dvacátých let a na základě které se Britové orientovali takřka výhradně na informace získané z nespolehlivé, sovětskou bezpečností infiltrované sítě ruských emigrantů. Nicméně rok po Gibsonově příjezdu do Prahy došlo ke změně priorit a Londýn, kde nacisté vzbuzovali stále větší obavy, prohlásil Německo za úhlavního nepřítele. Gibson začal nasazovat do Říše vlastní agenty, avšak brzy se ukázalo, že jejich přínos byl v porovnání s prvotřídními informacemi poskytovanými Moravcem mizivý. Gibson a jeho nadřízení uvítali, že Moravec a jeho zpravodajská služba za ně práci převzali, měli totiž při budování svých sítí značné potíže a to i kvůli finančním omezením. Britská státní pokladna sice v roce 1936 navýšila rozpočet SIS, ta se však přesto až do začátku války potýkala s nedostatkem financí: „Až do roku 1939 si nemohla dovolit vybavit své agenty ani bezdrátovými vysílačkami.“ Moravec tedy Brity podporoval a stejně tak jako tomu bylo v případě Francouzů a Rusů, byl nucen dávat víc, než dostával. V delším časovém horizontu však měla spolupráce s Gibsonem dalekosáhlé důsledky a zajistila přežití československé rozvědky poté co zemi již sloužila, pohltil Hitler.

Za svou dobrou pověst na poli výzvědné služby vděčilo Československo především jednomu agentu, pracujícímu pod kódem A-54. Právě informace od něho dokázaly zaujmout Paříž, Moskvu i Londýn a díky těmto informacím pro ně byla spolupráce s Moravcem výhodná. Přestože se Moravec pyšnil úspěchem v němž se mu po roce 1934 dařilo pronikat do Heydrichova bezpečnostního impéria, svého nejúspěšnějšího agenta nenašel on. Agent A-54 si našel Moravce. Přední český informátor se ke spolupráci přihlásil dobrovolně. Počátek jeho spolupráce s Čechy se datuje do března roku 1937, kdy Moravec obdržel soukromý dopis obsahující detailní popis německých mobilizačních plánů, v němž autor nabízel další informace výměnou za finanční hotovost. Moravec došel k názoru, že takto dokonalá nabídka nepřichází jen tak a jeho spolupracovníci se jednomyslně shodli na tom, že se jedná o nacisty podstrčenou past. Přesto se Moravec rozhodl riskovat a odměnou mu bylo rostoucí množství důležitých informací, kterými ho A-54 zásoboval jak před válkou, tak i během ní. Skutečné pohnutky agenta A-54 zůstávají záhadou a jeho identita byla nějakou dobu utajena dokonce i československé rozvědce. Ve skutečnosti se jednalo o člena Abwehru jménem Paul Thümmel působícího v Drážďanech. Vzhledem k tomu, že právě v Drážďanech se nacházela hlavní základna protičeskoslovenských aktivit, působil Thümmel přímo v ohnisku dění a mohl tak Moravce informovat o vojenských plánech Německa a spojeními na Henleina. Tím však jeho přínos nekončil. Thümmel, jakožto dlouholetý příslušník nacistické strany a držitel ceněné zlaté partajní spony, se od dob mocenského politického

zápasu uvnitř Říše osobně přátelil s řadou důležitých osobností, včetně Heydricha a Himmlera. Tato pozice mu umožňovala přístup k informacím, které byly jinak nedostupné a zároveň mu dovolovala pohybovat se ve stranickém a armádním prostředí. Otázkou zůstává, co vedlo člověka jeho postavení k tomu, aby nabídl své služby Čechům. Peněžní odměna nemohla nikdy vyvážit nebezpečí plynoucí ze spolupráce s Moravcem, ve které pokračoval i poté, co Hitler vymazal československý stát z mapy. Existuje možnost, že se jednalo o dvojitého agenta, z čehož ho ostatně podezíral i Beneš, ale takovéto vysvětlení není úplně uspokojivé. Některé z informací, které Thümmel dodal, by totiž Němci záměrně neuveřejnili, a to ani v rámci vlastní zpravodajské hry. Byly jednoduše příliš důležité. Podle svědka, který s ním byl později uvězněn v Terezíně, bylo klíčem k pochopení jeho jednání rozhořčení. Thümmel doufal ve zlepšení svého společenského postavení v rámci nacistického hnutí, ale po roce 1933 zjistil, že ho jeho třídní původ stále poškozují. V Praze byl naproti tomu přijímán ve vyšších kruzích a chodil s českými filmovými hvězdami. Jeho špionáž byla svým způsobem odplata systémem, kterým začal opovrhovat. Pohrdal nacistickým státním bezpečnostním systémem a nepochyboval o tom, že ho dokáže přelstít. Ať už byla skutečná role agenta A-54 jakákoli, pro Moravce byl až do svého zatčení v roce 1942 výbornou obchodovatelnou ceninou.

Navzdory maximálnímu úsilí se Benešovi nepodařilo zmobilizovat mezinárodní podporu Československa, když Hitler v roce 1938 zosnoval mnichovskou krizi. Neville Chamberlain odmítl zavázat Británii k tomu, aby v případě války přišla Francii na pomoc a místo toho se pokoušel vyjednávat diplomatická řešení sudetské otázky. Francouzi toho využili jako záminky pro nedodržení spojenecké smlouvy. Vzhledem k tomu, že Francie by do války nešla, se bezpečnostní pakt se Sovětským svazem stal bezcenným kusem papíru a Československo se ocitlo v izolaci. Beneš, který zastupoval nový Československý stát při jednáních ve Versailles v roce 1919, byl najednou vyloučen z Mnichovské konference konající se v září 1938. Za jeho nepřítomnosti se Británie, Francie, Německo a Itálie dohodly na odtržení Sudet. Nejen Benešovi, ale všem Čechoslovákům tak připravily moment trpkého poznání. Beneš byl pod velkým tlakem armády, která chtěla, aby Chamberlainem přijatá usnesení odmítl a Československo vstoupilo do války s Německem samo. Beneš však usoudil, že válka by znamenala pro zem naprostou zkázu. Přijal tak sporné rozhodnutí podrobit se diktátu a toto rozhodnutí mu budou mnozí provždy vyčítat, neboť předáním Sudet zanechal Prahu napospas Hitlerově zlovůli. Vůdce s uplatněním své moci dlouho neotálel. Bezprostředně po Mnichovu dali Němci jasně najevo, že se zbytkem československého státu nehodlají vyjednávat, pokud ve funkci prezidenta zůstane Beneš. Hitler ho nesnášel a celkem

oprávněně jej ztotožňoval s duchem českého nacionalismu, který byl odhodlán zlikvidovat. Beneš byl nakonec donucen odstoupit a na jeho místo dosedl úředník v letech Emil Hácha, který již v době svého jmenování trpěl zdravotními problémy. Ve věku padesáti čtyř let tak musel Beneš opět zvažovat exil, neboť bylo jasné, že jeho setrvání by pro něho bylo velmi nebezpečné. Koncem října odletěl do Londýna na léčení a zcela neohlášen přistál na letišti ve městě Croydon, kde jen pár týdnů předtím slavily nadšené davy Chamberlainův návrat z Mnichova, při kterém jim sliboval „mír naší době“. Počátkem nového roku pak Beneš odplul do Spojených států amerických, kde mu byl nabídnut post profesora sociologie na chicagské univerzitě. Beneš se však nehodlal vzdát politiky na úkor dráhy akademika. Jak řekl svým přátelům před tím než opustil svou vlast, Hitler jednoho dne zajde příliš daleko a rozpoutá válku, která postihne celou Evropu. Mezinárodní koalice, která v Mnichově selhala, pak bude mít šanci Německo porazit. Doufal, že až k tomu dojde, bude moci vystupovat jako mluvčí československé věci, tak jako tomu bylo již během předchozího konfliktu. Mnichovská hanba bude očištěna a Československo se stane členem vítězné protinacistické aliance. Pro Beneše se zrušení mnichovské dohody stalo nejen věcí národní cti, ale i osobní posedlosti. Později vzpomínal: „Ať jsem od září 1938 spal, či bděl, nepřestával jsem myslet na tento cíl – pro něj jsem žil, za něj jsem trpěl a v jeho prospěch směřoval každý můj politický čin.“

Spojenci opuštěná nová vláda se snažila spěšně uzavřít s Berlínem co nejlepší možnou dohodu. Československá politika však začala být řízena samotnými nacisty. Sovětský pakt byl vypovězen a komunistická strana byla zakázána. Armáda, do té doby symbol národa, byla demobilizována. Portréty Masaryka a Beneše zmizely ze škol. Hitler byl dokonce vyzván, aby jmenoval německého zástupce do československého vládního kabinetu. Slovensko získalo autonomii, čehož nacisté vzápětí využili a Československo se stalo Česko-Slovenskem, ztrácejíc tak principy centralismu, na kterých byl stát založen. Němci sídlící na zredukovaném území se těšili rozsáhlým privilegiím, která byla vynucována tlakem z Berlína, a sami sebe definovali jako součást národně socialistické komunity pod vedením Adolfa Hitlera.

Tendence zavděčit se Vůdci měly okamžitý dopad na Moravce, jenž dostal pokyn ukončit veškeré operace namířené proti Říši. Jeho kontrarozvědka působící na území Sudet mu mezi Henleinovými stoupenci na popularitě nepřidala a začaly se dokonce ozývat hlasy volající po jeho propuštění a zatčení. Byl nepřetržitě sledován agenty SD, kteří už nijak neskrývali svůj pobyt v Praze, a bylo čím dál zřejmější, že jeho život je v nebezpečí. Zmíněné okolnosti Moravce donutily k nelehkému rozhodnutí. Činnost československé vojenské rozvědky musela být přesunuta za hranice, z dosahu Heydrichova vražedného gestapa.

Podobně jako mnoho dalších důstojníků ani Moravec nesouhlasil s přijetím mnichovské dohody a byl přesvědčen, že než se poddat britsko-francouzskému nátlaku, mělo Československo raději vstoupit do války. Zářijové události roku 1938 nebyly koncem, nýbrž pouhým začátkem věcí příštích. Bez ohledu na vládní politiku vyhlásil Moravec Hitlerovi válku. Kde však založit novou základnu. Jako většina Čechů, ani Moravec nemohl odpustit Francouzům, jak se během mnichovské krize zachovali. Z toho plynoucí rozhořčení a rozčarování v podstatě vylučovalo možnost usazení se v Paříži. Rusové vyšli ze zářijových jednání s čistším štítem. Stalin se na neslavném sudetském ujednání nepodílel a nemohl tak být obviněn z vyhýbání se válce. Bez ohledu na popularitu, již se Rusové v Československu těšili, se Moravec nechtěl v Moskvě připojit ke komunistickému představiteli Klementu Gottwaldovi. Nemohl se zbavit pochybností, které choval vůči Stalinovi a nechtěl jen vyměnit jednoho diktátora za druhého. Volba tak trochu překvapivě padla na Británii a to i přesto, jak se Chamberlain v Mnichově zachoval. Ať však byla role Británie jakákoli, Londýn v Mnichově neporušil žádný formální závazek, čímž se vyhnul pohrdavému opovržení, které Češi pocítovali vůči Paříži. Moravec se tedy obrátil na svého přítele Gibsona s žádostí o pomoc při plánování útěku.

Během vyjednávání měl Moravec v ruce jeden trumf – agenta A-54. Po Hitlerově triumfu předpokládal, že jeho klíčový agent zmizí. Jak později uvedl, agentu A-54 se naskytl jedinečná možnost zmizet a užívat si vydělaných peněz, namísto toho, aby podstupoval další rizika v zájmu poražené a ponížené země. Namísto toho kontaktoval Thümmel na nové hranici svou spojku kapitána Fryče a dal jasně najevo, že je připraven k další spolupráci s Čechy. SIS měla eminentní zájem na jím poskytovaných informacích. Na podzim roku 1938 začaly z Německa přicházet znepokojující zvěsti o Hitlerových válečných plánech. Jeden z pracovníků britské informační služby později uvedl: „Kolovalo tolik zaručených zpráv..., že, ať už došlo k čemukoli, vždy mohl někdo namítnout - Vždyť jsem to říkal.“ Šéf SIS, admirál sir Hugh Sinclair, byl pod neustálým tlakem ze strany vlády, která od něho očekávala informace, které ji často nebyl schopen poskytnout. Za těchto okolností bylo nezbytné zajistit přístup k ověřenému zdroji. Navíc, pokud by Hitler válku skutečně rozpoutal, britská strategie a pověst SIS by byly závislé na druhu informacích, které mohl agent A-54 získat. Československá rozvědka nebyla jediná, kterou SIS využívala. V lednu 1939 se v Paříži konalo setkání důstojníků zpravodajských služeb z Británie, Francie a Polska a právě zde byly přijaty první kroky ke spolupráci v oblasti kryptografie. Tím získala SIS přístup k výsledkům polským výzkumů šifrovacího stroje Enigma, využívaného německými ozbrojenými silami. Tato spolupráce později vyústila v největší válečný úspěch zpravodajských služeb, kterým

bylo rozluštění nacistických šifer ULTRA. Následkem toho ztratili agenti starých časů typu Thümmela svou důležitost. Nicméně z počátku zůstával ULTRA nesouvislý a nejasný a za této situace mohli Češi plně využívat tajemného A-54.

Podle Moravce to nebyl on, kdo oslovil SIS. Byl to Gibson kdo ho oné zimy kontaktoval a nabídl mu letadlo, které ho spolu s vyššími důstojníky československé vojenské rozvědky přepraví do Británie. Ať už je pravda jakákoli, klíčem k jednání byl nepochybně Thümmel. Počátkem roku 1939 byl připraven základ Moravcova odvážného plánu. Řízení činnosti rozvědky delegoval na zahraniční stanoviště v hlavních městech, vyvezl ze země tajné finanční fondy a sestavil seznam spolupracovníků, kteří ho měli doprovodit do exilu. SIS se zavázala zajistit mu útočiště. Už bylo potřeba jen načasovat poslední operaci. V tomto případě vše rozhodl Hitler a pouze včasné varování od agenta A-54 zachránilo Moravcův plán dříve, než jej předběhly nadcházející události.

Inkoust na mnichovské dohodě ještě ani nestačil uschnout, když německá armáda překročila opuštěné obranné linie do Sudet. V týle okupační kolony postupovala heydrichova zvláštní bezpečnostní komanda. Již 1. října nacistické noviny Völkischer Beobachter hrdě hlásaly: „Ve sféře bezpečnostní zahájilo gestapo v úzké spolupráci s vojskem pátrání po marxistech, zrádcích a dalších nepřátelích německého státu na osvobozených územích.“ Velitel německé vojenské rozvědky major Groscurth se během své inspekce přesvědčil, že Němci pochopili tyto termíny velmi volně a použili je i v případě několika nejbližších Henleinových spolupracovníků. Heydrich využil této příležitosti a obnovil svár, který na jaře toho roku na Hitlerův příkaz dočasně pozastavil. Henleinova žena žila v hrůze, že bude její muž zavražděn. Groscurthovi si proto posteskla: „Dělají všechno pro to, aby se ho zbavili. V gestapu má tolik nepřátel jako mezi Čechy. Heydrich ho nenávidí.“ Činnost jednotek SD a oddílů SS, které doprovázely řádnou armádu, jen umocnila Groscurthovu zaujatost, kterou choval vůči této esesácké „svini“. Abwehr se pokusil sudetského předáka a jeho spolupracovníky ochránit, ale bez velkého úspěchu. Na to, aby byl Henlein fyzicky odstraněn, hrál příliš velkou roli v nacistické propagandě. Povýšili jej tedy do funkce sudetského Gauleitera, což byl post hejtmana s velmi omezenými pravomocemi. Jeho společníci z Kameradschaftsbundu takové štěstí neměli. Po měsících provokací ze strany gestapa byli na počátku roku spolu se stovkami členů sudetské mládežnické ligy zatčeni a obviněni z homosexuálních deliktů. Rozsudek je označil za nepřátele státu a až do roku 1945 byli intervenováni v koncentračním táboře. Ze Sudet vyšel jako skutečný vítěz ne Henlein, ale K.H.Frank, který měl již brzy začít sklízet ovoce své oddanosti SS.

Navzdory mnichovskému triumfu se Hitler cítil být podveden Chamberleinovou intervencí. Již v říjnu roku 1938 plánoval skoncovat se zbytkem okleštěného Československa a hlavní role v tomto úkolu svěřil Heidrichovi, Himmlerovi a SS. Jak sdělil svým vyšším důstojníkům během své inspekční cesty Sudet: „K obsazení Čech a Moravy nepotřebujeme armádu...veškeré přípravné práce budou provedeny s použitím politických nástrojů. Jediné co chci od vás jsou ozbrojené jednotky připravené pochodovat. Žádná mobilizace. Žádné zbytečné výdaje. Češi mohou pištět, my je však chytíme pod krkem dříve, než začnou křičet. A navíc, kdo by jim přišel na pomoc?“ Hitler plánoval, že Československo zničí kombinací vnitřních intrik a vnějšího vojenského nátlaku. Slovenská provinční vláda měla být podpořena při získání nezávislosti a následném požádání o ochranu ze strany Berlína. V zájmu udržení pořádku pak německá vojska obsadila Čechy a Moravu a celé území někdejšího státu se stalo trvalou součástí nacistického životního prostoru. V lednu 1939 se Hitler tajně sešel s Himmlerem a Heydricem, aby společně naplánovali podvratnou činnost na Slovensku. Přítomným posluchačům sdělil, že pak bude „vcelku snadné...vypořádat se s pozůstatkem české části republiky.“ Tímto úkolem byl pověřen Alfred Naujocks, který stál v roce 1934 za velmi nepodařeným únosem na Rudolfa Formise z Československa. Naujocks neváhal a brzy navázal kontakt se separatistickými politiky a pro slovenské fašistické organizace začal pašovat zbraně. Začátkem března byl německé armádě vydán rozkaz, aby se připravila na „obnovení klidu“ v Čechách a na Moravě a to v souladu s plánem SD. Generálové byli ujištěni, že z české strany se odpor neočekává.

Jakmile se Thümmel dozvěděl o plánované invazi, překročil československou hranici a kontaktoval kapitána Fryče. Přinesl sebou podrobný popis německých vojenských plánů, podle nichž měly čtyři německé divize vstoupit na území republiky 15. března za úsvitu a do devíti hodin dopoledne měla být provedena okupace Prahy. Vojáky měly doprovodit speciální jednotky bezpečnostní policie s úkolem dopadnout příslušníky československé rozvědky a zvláště důkladně je vyslechnout s cílem odhalit jejich informační zdroje v Německu. Thümmel byl těmito zprávami přirozeně znepokojen, ale Češi ho ujistili, že mají vypracovaný náhradní plán. Tím se Thümmel uklidnil a souhlasil, že bude i nadále pokračovat ve svých aktivitách. Obdržel kontaktní adresy v Holandsku a Švýcarsku, na které se měl po obsazení Prahy obracet. Bylo na Moravci jako naložit s tak výbušnou informací, která od Thümmela obdržel. První myšlenkou loajálního důstojníka bylo varovat vládu a to i přes to, že nesouhlasil s její pomnichovskou proněmeckou orientací. Jeho varování však nebral nikdo vážně. Ministři nebyli ochotni uvěřit, že by se Hitler pustil do tak nehorázné agrese proti v té době již servilnímu československému státu. Moravec byl navíc spojován s diskreditovanou politikou

Beneše a navíc se nikdy netajil svými protinacistickými postoji. Byl dokonce podezříván z vykonstruované provokace, která měla narušit vztahy mezi Prahou a Berlínem. 11. března Moravec doporučil vládě odchod do exilu poté co bude zničena veškerá vojenská výzbroj, vyhozeno do povětří ministerstvo války a provedeny sabotážní akce v klíčových zbrojovkách. Jeho drastický plán byl za posměchu odmítnut. Moravcovi bylo řečeno, aby se uklidnil a „napříště přinášel lepší zprávy“. Pro Moravce to byl nejponižující moment jeho života.

Moravcův původní plán počítal s tím, že přesun československé zpravodajské složky do zahraničí provede s oficiální povolením, což bylo součástí hlubší strategie, jak neposkytnou zdroje nepříteli. Nyní musel jednat sám a své jednání ospravedlnit tím, že vláda podvedla svůj národ, čímž ztratila veškerou morální autoritu. Čas se rychle krátil a tak se Moravec obrátil na svého kolegu Gibsona s žádostí o pomoc. 13. března v pozdních nočních hodinách vjelo vozidlo britské ambasády do podzemních garáží ministerstva války a bylo naloženo nejdůležitějšími Moravcovými dokumenty. Později byly tyto materiály ze země propašovány v britské diplomatické poště. Příštího rána odešel Moravec z domu tak jako obvykle, aniž by své ženě a dětem řekl o dramatických událostech, které měly nastat. Později vzpomínal: „Jen jsem oznámil, že jedu na dvoudenní služební cestu na Moravu a požádal svou ženu, aby mi zabalila několik košil a kartáček na zuby.“ Po příjezdu na ministerstvo války svolal svých jedenáct nejbližších spolupracovníků a sdělil jim svůj plán. Toho odpoledne ho měli doprovodit do Londýna mimořádně vypraveným letadlem společnosti KLM, které do Prahy poslal Gibson. Nesměli se rozloučit se svými rodinami. Seběmenší únik informací se mohl ve městě, hemžícím se nacistickými agenty a vládními úředníky odhodlanými prokázat svou loajalitu Říši, ukázat osudným. Všichni muži Moravci mlčky naslouchali. Nikdo neprotestoval. Moravec správně odhal, že nikdo z jím vybraných spolupracovníků nedá přednost osobním zájmům před odpovědností k národu. Odpoledne Moravec vyprázdnil trezory a připravil vše potřebné pro zničení zbývajících tajných dokumentů. Jeho spolupracovníci zatím po jednom nebo ve dvojicích postupně opouštěli ministerstvo, aby nezbudili podezření venku hlídkujících agentů gestapa. Když uprostřed bouře, která přinutila odložit veškeré lety, nasedl Moravec se svými spolupracovníky do letadla společnosti KLM, pracovníci letištní celnice se spiklenecky dívali stranou. Kontrast mezi tajným útekem a triumfálním vstupem československých legií do Prahy roku 1919 byl hořký avšak nevyhnutelný. Moravec k tomu sám později řekl: „Na palubě holandského letadla, které mě odnášelo směrem k Anglii mne najednou přepadly černé myšlenky. Tolik tvrdých bojů posledních let, tolik prolité krve a potu, a k čemu to všechno bylo? Masarykova republika ležela v troskách. Už podruhé ve svém životě jsem se ocitnul v exilu. Ztratil jsem ženu i děti,

kteřé jsem zanechal v nacisty zachvácené zemi pode mnou, kdesi pod zvěřenými sněhovými vločkami, nechané napospas agresorům. Pohltil mě pocit hořkosti. Když naše letadlo přelétlo československé pohraniční hory, dal jsem hlavu do dlaní a rozplakal se.“

Zatímco nazířtí zaměstnávaly britský tisk spekulace o tajném přiletu letadla s jedenácti pasažéry na letiště Croydon, nacisté udupali poslední zbytky československé nezávislosti. Pod silným německým nátlakem vyhlásilo Slovensko 14.března svou nezávislost. Později toho večera nasedl nemocný Hácha na vlak do Berlína, kde, jak doufal, přesvědčí Vůdce o zachování autority pražské vlády. Namísto toho mu bylo suše sděleno, že příštího dne budou Čechy a Morava obsazeny německými vojsky. Pokud by došlo k jakémukoli projevu odporu, bylo německé válečné letectvo Luftwaffe připraveno srovnat Prahu se zemí. Hácha byl nucen svěřit svůj lid pod ochranu nacistické Říše. Po několika hodinách zastrašování, během něhož omdlel a musel být ožívován, nakonec uslyšený Hácha v brzkých ranních hodinách předložený dokument podepsal. V tu dobu již vojenské oddíly SS překročily Mnichovem vytyčené hranice, které vydržely jen o něco déle než čtyři měsíce. Smýkající se po sněhu a náledí dorazily první jednotky německé branné moci do Prahy, sledovány šokovaným obyvatelstvem: „ Někteří přihlížející propukli v pláč, jiní se bezmocně rozčilovali, někteří na německé vojáky křičeli nadávky.“ Demoralizovaná a zlomená československá armáda ani neopustila kasárna. Poslušnost odmítl pouze osmý slezský pluk v Místku a postavil se na odpor, neměl však šanci. Po německých vojskách dorazilo i gestapo a okamžitě spustilo záťah namířený proti německým utečencům, komunistům a ostatním podvratným živlům. Za první týden okupace bylo v rámci akce GITTER zadrženo a uvězněno 1600 osob. Toto číslo brzy vzrostlo na 4639 osob spolu s tím, jak Heydrichovy muži upevňovali svou moc nad československou policií. Tím, že vláda odmítla jednat podle Moravcova varování, odevzdala Hitlerovi do rukou nejen rozsáhlou Škodovu zbrojovku v Plzni, ale také veškeré vybavení československé armády a letectva. To zahrnovalo 600 tanků a 1000 letounů, které byly později nasazeny při útoku na Francii a Rusko. Bez povšimnutí nenechali nacisté ani zásoby nerostných surovin a veškeré rezervy zlata uložené v Národní bance. Pouze u bezpečnostní služby Němci narazili. Když dorazila speciální jednotka Abwehru na ministerstvo války, aby si odnesla Moravcovu hodnotnou dokumentaci před tím, než se jí zmocní gestapo, našla už jen vyhaslý popel, poletující na udusaném sněhu.

Navečer po bitvě, při níž nebyla prolita ani kapka krve, dorazil Hitler do Prahy a byl přivítán čestnou gardou SS v oficiálním prezidentském sídle na pražském hradě. Předběhl Háchu, jehož vlak byl záměrně pozdržen. Když starý muž konečně dorazil na Hrad, z kterého předchozího dne odjížděl jako hlava nezávislého státu, byl donucen použít vchodu pro

služebnictvo. Symbolicky to vyjadřovalo postavení přidělené Čechům jejich novým pánem. Budoucnost byla rychle určena. 16. března prohlásil Hitler Čechy a Moravu za nacistický protektorát, čímž se vyhnul úplné anexi – k nelibosti stranických představitelů Sudet a ostatních přilehlých provincií, které doufaly v rozšíření vlastních pravomocí. Čechům bylo dovoleno ponechat si „autonomní vládu“ zbavenou odpovědnosti za obranu a vedení zahraniční politiky, nad níž bděl říšský protektor jmenovaný Berlínem. Do této funkce obsadil Vůdce Konstantina von Neuratha, kariérního diplomata a bývalého ministra zahraničních věcí, který byl roku 1938 odvolán pro nedostatečnou podporu Hitlerových plánů. Tento cynický tah byl veden touhou dosáhnout diplomatického uznání protektorátu. Goebbelsovi, jenž prosazoval jmenování nějakého nacistického fanatika, Hitler objasnil, proč Neuratha pokládá za nejlepšího kandidáta: „V anglosaském světě se těší skvělé pověsti. Pokud jmenujeme Neuratha, uklidníme tím mezinárodní veřejné mínění, protože lidé uvidí, že nechci Čechy připravit o jejich identitu a národní život.“ Na Hitlerových dlouhodobých plánech se však nic nezměnilo a následně se projevíly K.H.Franka, Heydrichovy loutky a nyní generálmajora SS, státním sekretářem nového protektorátu. Frank, jehož nenávisť k Čechům a jejich kultuře byla všeobecně známá, se ve své pozici, z níž ovládal policii, nezodpovídal „ctihodnému“ Neurathovi, ale přímo Heydrichovi a Himmlerovi v Berlíně. Pro zemi, která se ze své nezávislosti těšila pouhých dvacet let už tato situace nemohla být zoufalejší. Ale i v této temné chvíli se začalo formovat exilové hnutí odhodlané zničit nacisty a obnovit československý stát. Pro Heydricha, který toho udělal tolik, aby zničil Masarykovu a Benešovu republiku, se toto hnutí stalo osudným.

3. Překladatelská analýza výchozího textu

V této části práce provedeme překladatelskou analýzu výchozího textu. Při analýze budeme vycházet z modelu Christine Nordové¹ a jejího členění na vněttextové a vnitrotextové faktory. Zároveň uplatníme textové funkce podle Romana Jakobsona² a při analýze funkčního stylu zohledníme publikaci Marie Čechové.³ Na základě poznatků této analýzy se budeme v další kapitole věnovat překladatelským problémům, které vznikly při převodu textu z výchozího do cílového jazyka.

3.1 Vněttextové faktory

Mezi vněttextové faktory řadí Nordová *vysilatele, adresáta, záměr, motiv, médium, místo* a *čas* vzniku.⁴ Jednotlivé faktory budeme analyzovat v tomto pořadí, nicméně jejich provázanost způsobí určité průniky mezi jednotlivými pojmy.

3.1.1 Vysílatel/autor

Vysílatel je v našem případě totožný s osobou autora. Tím je britský historik a spisovatel Callum MacDonald (1947-1997), který se během své kariéry zabýval Korejskou válkou, problematikou appeasementu a studenou válkou. Od 80tých let minulého století se pak plně věnoval historii druhé světové války. Největší pozornost věnoval zejména událostem spojených s atentátem na zastupujícího říšského protektora Protektorátu Čechy a Morava Reinharda Heydricha.⁵ První publikaci na toto tématem vydal v roce 1989 a náš výchozí text představuje kapitolu z jejího doplněného a upraveného vydání.

Callum MacDonald se narodil se ve Skotsku a většinu života strávil ve skotském městě Leamington Spa. Odtud pravděpodobně pramení i jeho zájem o československé vojenské síly. Během druhé světové války se zde totiž nacházelo sídlo československé

¹ NORD, Christiane: *Text Analysis in Translation: Theory, Methodology, and Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis*. Amsterdam: Rodopi, 1991

² JAKOBSON, Roman: *Lingvistika a poetika*. In *Poetická funkce*. Jinočany: H+H, 1995

³ ČECHOVÁ, Marie; KRČMOVÁ, Marie; MINÁŘOVÁ, Eva: *Současná stylistika*. Praha: NLN, 2008.

⁴ NORD, Christiane: *Text Analysis in Translation: Theory, Methodology, and Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis*. Amsterdam: Rodopi, 1991. s. 35-140

⁵ CARTER, Dale. The Independent [online]. 1997 [cit. 2011-04-10]. Obituary: Professor Callum MacDonald. Dostupné z WWW: <<http://www.independent.co.uk/news/obituaries/obituary-professor-callum-macdonald-1285868.html>>.

vojenské brigády a probíhal zde i speciální výcvik výsadkářů. Dva z nich, Jozef Gabčík a Jan Kubiš, byli v roce 1942 vybráni k provedení atentátu na Reinharda Heydricha.⁶

3.1.2 Adresát

Adresátem textu je vzdělaný jedinec se zájmem o historii druhé světové války. Autor používá některé termíny a jména, která vyžadují základní povědomí o situaci v předválečné a válečné Evropě, zejména pak Československu, Německu a Velké Británii. U čtenáře se zároveň očekává všeobecná znalost z oblasti moderní historie. Z tohoto hlediska a vzhledem k úzce profilovanému tématu, lze říci, že primárním čtenářem je odborná veřejnost.

Na druhou stranu funkční styl textu, který je odborně populární, naznačuje, že čtenářem může být i široká veřejnost. K tomuto závěru přispívá i to, že původně psaná anglická literatura zabývající se detailněji atentátem na Heydricha je dostupná ve velmi omezené míře. Kromě publikací MacDonalda nabízí v současné době největší internetový obchod s knihami, *Amazon.com*, pouze dvě další publikace původně psané anglicky.⁷ Díky univerzálnosti anglického jazyka tak nemusíme předpokládat pouze čtenáře anglofonního, ale v zásadě jím může být kdokoli se zájmem o dané téma.

3.1.3 Záměr/motiv autora

Záměrem autora bylo seznámit veřejnost s výjimečným a ojedinělým případem úspěšného atentátu na vysokého nacistického činitele. Autor se snaží podat ucelený obraz o přípravě celého atentátu, nastítnit situaci před a po něm, podrobně popsat samotný průběh atentátu, přiblížit práci tajných zpravodajských služeb, vykreslit tehdejší politickou situaci a v neposlední řadě také zdůraznit napojení britských tajných služeb a britské vlády na celou událost. Ve své práci použil mnoho autentických archivních materiálů a pokusil se přijít s novými, dosud nezveřejněnými informacemi.

⁶ ČVANČARA, Jaroslav: Tentando Superabimus – Odvahou zvítězíme. *Paměť a dějiny*, 2012, č.2, s.110-127

⁷ http://www.amazon.com/s/ref=nb_sb_noss_2?url=search-alias%3Daps&field-keywords=assassination+heydrich

3.1.4 Médium

Kniha byla vydána v roce 2007 ve skotském vydavatelství *Birlinn Limited*, které se soustředí zejména na literaturu faktu, válečnou literaturu a dějiny Skotska. Vyšla pod názvem *The assassination of Reinhard Heydrich*. Vydána byla jako paperback a v roce 2011 byla převedena do elektronické podoby, kterou jsme použili jako zdroj výchozího textu. Opětovné vydání knihy dokládá, že se jedná o úspěšnou publikaci, u které lze očekávat určitou stylistickou, gramatickou, i faktografickou správnost textu. O jejích kvalitách hovoří i pochvalné recenze vydané v denících *Daily telegraph*, *Publishers weekly*, *Observer* a *New York Times* citované na obálce knihy.

3.1.5 Čas a místo

Čas jako faktor nehraje v případě našeho překladu velkou roli. Kniha byla vydána v roce 2007 a jak již bylo řečeno jedná se o doplněné vydání prvního výtisku z roku 1989. Lze se tedy domnívat, že fakta v ní obsažena jsou aktuální a správná. Text navíc pojednává o dějinných událostech, které jsou již dostatečně probádány a zmapovány. Vojenští historikové sice události kolem atentátu na Reinharda Heydricha stále zkoumají a čas od času se objeví nové skutečnosti,⁸ avšak i v takovýchto případech jde o pouhé střípky, které nemění nic na již známých událostech a faktech.

Text vznikl ve Velké Británii a k jeho napsání bylo využito archivních materiálů britské zpravodajské služby, zpravodajské stanice BBC, národního archivu novodobých vojenských informací ve Washingtonu a paměti plukovníka Františka Moravce a prezidenta Edvarda Beneše.

3.2.1 Textové funkce výchozího textu a stylistické zařazení

Textové funkce výchozího textu určíme podle modelu Romana Jakobsona, který v něm uvádí šest obecných funkcí jazyka. Těmi jsou funkce *emotivní*, *konativní*, *fatická*, *referenční*, *metajazyková* a *poetická*.⁹

⁸ V květnu 2015 byla objevena zpráva protektorátní policie, která potvrdila dlouholetý předpoklad o tom, že jednomu z výsadkářů se při útoku na Heydricha zasekl ve zbrani náboj. Dostupné: http://www.rozhlas.cz/zpravy/historie/_zprava/dukaz-zatim-chybel-rika-historik-k-dokumentu-o-zaseklem-naboji-v-gabcikove-zbrani--1494845

⁹ JAKOBSON, Roman: Lingvistika a poetika. In *Poetická funkce*. Jinočany: H+H, 1995, s. 77-79

Základní funkcí našeho výchozího textu je funkce referenční. Hlavní zřetel je zde dán na obsah a kontext textu, který se skládá z objektivních popisů děje. Expresivní funkce je v textu potlačena a osoba autora je nevýrazná. Jeho postoj není vyjádřen první osobou singuláru a jeho hlas se tak projevuje pouze prostřednictvím disjunktů hodnotících obsah sdělení: „*Clearly this dismal situation could not be allowed to continue[...]*“ (VT, str.7; Kindle 949) a pomocí hodnotících adjektiv: „*[...]group which was to have a **powerful** influence in post-war Czechoslovakia.*“ (VT, str.7; Kindle 938). Lze hovořit i o funkci emoční, protože autor textu nepředkládá pouze suchá fakta a čísla, ale interpretuje historické prameny a svůj názor.

V textu se dále projevuje funkce poetická, ačkoli ta je zastoupena jen ve velmi omezené míře. Nalezneme ji zejména v citacích, kde jsou použita přirovnání: „*[...]he was ‘a difficult man to know well’ for his mind was ‘**machine-like** in its compact tidiness [...]*“ (VT, str.5; Kindle 911) a idiomatické výrazy: „*[...]a fragile one, liable to **fly apart** under the conflicting demands [...]*“ (VT, str.5; Kindle 928).

Z hlediska funkčního stylu lze text označit za populárně naučný. Marie Čechová takovýto druh textu řadí do odborného stylu, jehož základním slohovým postupem je postup výkladový a úvahový,¹⁰ který je jedním z prostředků beletrizace textu. Text je psán objektivně a věcně a je založen na pojmovosti. Obsahuje konkrétní data a informace, avšak ta nejsou předkládána pouze popisně. Základem textu je skutečný příběh, který je podaný estetickou formou a v určitých pasážích připomíná vyprávění..

3.3 Vnitrotextové faktory

Mezi ně podle Nordové patří *téma, obsah, presupozice, výstavba textu, lexikum, syntax, suprasegmentální prvky a nonverbální prvky.*¹¹

3.3.1 Téma a obsah kompozice

Knihy je rozdělena do tří částí, ty se dále dělí na jednotlivé kapitoly, které jsou očíslovány a jejich názvy reflektují témata v nich obsažená. Námi překládaný úsek je třetí kapitolou

¹⁰ ČECHOVÁ, Marie; KRČMOVÁ, Marie; MINÁŘOVÁ, Eva: *Současná stylistika*. Praha: NLN, 2008.

¹¹ NORD, Christiane: *Text Analysis in Translation: Theory, Methodology, and Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis*. Amsterdam/Atlanta, Amsterdam: Rodopi, 1991. s. 35-140

nazvanou *The Czech Connection*. Tématem je situace panující v Československu v letech předcházejících druhé světové válce, období Mnichovské dohody a situace těsně po vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava.

Obsahem textu je podrobný popis osobnosti Edvarda Beneše a Františka Moravce, popis práce československé rozvědky a jejího napojení na další zahraniční zpravodajské služby.

3.3.2 Presupozice

Podle Nordové jsou presupozice informace, o kterých autor předpokládá, že je jeho čtenář zná.¹² V našem překladu dochází ke zvláštní situaci, kdy čtenář cílového jazyka je s reáliemi obeznámen nepochybně více, než čtenář originálního textu, a recepce knihy tak pro něho bude pravděpodobně jednodušší. V textu se prolínají reálie britské, české a ruské, přičemž českých je nepoměrně více. Atentát na Reinharda Heydricha je navíc jedním z významných okamžiků československých dějin a je v podstatě nemožné nepřijít do styku s informací, které se ho týkají.

Jako příklad, kdy byl cílový čtenář se znalostí reálií ve výhodě je následující věta originálního textu: „[...] *a substantial German-speaking minority which lived just beyond the frontier of Hitler's Reich. In 1938 the grievances of these Sudeten Germans provided the Führer with a convenient excuse for the assertion of Nazi power in central Europe.*“ (VT, str.1; Kindle 846). Slovo *sudetští* se zde objevuje v textu poprvé a to bez jakékoli další vysvětlivky v textu, nebo v poznámkách. Pro cílového čtenáře je slovo Sudety a sudetský Němec běžně známou reálií, v případě výchozího čtenáře však můžeme předpokládat, že netuší, že se jednalo o území o rozloze skoro třiceti tisíc kilometrů a v roce 1938 obývané více než dvěma miliony Němců.¹³

3.3.3 Výstavba textu

Podle Čechové se text dělí horizontálně a vertikálně.¹⁴ Nami překládaný text je horizontálně členěn pouze do odstavců, žádného dalšího členění autor nepoužil. Z hlediska vertikálního nepoužil autor výrazných grafických prostředků, avšak nachází se zde celkem podrobný poznámkový aparát, který je odsunut mimo hlavní text. Odkazuje na použitou literaturu a

¹² NORD, Christiane: *Text Analysis in Translation: Theory, Methodology, and Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis*. Amsterdam/Atlanta

¹³ *Dějiny Zemí Koruny České II*. Praha: Paseka, 1993, s.169-170

¹⁴ ČECHOVÁ, M. a kol.: *Čeština – řeč a jazyk*. Praha: ISV, 2000, s..365

přináší doplňující informace a rozsáhlou fotografickou přílohu obsahující fotografie Reinharda Heydricha, československých vojáků a výsadkářů a místa atentátu.

3.3.4 Lexikum

Autor používá v textu slova z různých rejstříků, nejvíce převládají slova neutrální, založená na spisovném jazyce a odpovídající odbornému stylu textu. Kromě neutrálního lexika se místy objevují slova a výrazy formální, které textu přidávají na abstrakci. Jako příklad použitých formálních sloves můžeme uvést *purvey, eradicate, obtain, accompany, facilitate, hasten, cease*.

Text není přesycen odbornými slovy, nicméně autor používá terminologické výrazy z oblasti politiky: *domination, capitalism, totalitarian model, commonwealth, autonomy, liberation, communism, nationalism, appeasement*, vojenství: *cryptology, Luftwaffe, home resistance, allies, espionage, Wehrmacht*, dále vojenské hodnosti: *major, admiral, colonel, Oberführer, Lieutenant-Colonel* a názvy vojenských institucí a organizací: *SD, SS, SIS, Abwehr, Deuxième Bureau*. K postupu zvolenému pro jejich překlad se podrobněji vrátíme v kapitole 4 - Překladačské problémy.

Jako protiklad k formálnímu lexiku stojí výrazy a slovesa neformální, ke kterým můžeme zařadit frázová slovesa: *sell out, play off, stand for, cling to, draw up, hunt down, calm down* a idiomy: *fly apart, reap the award*. Jejich přítomnost dokládá tvrzení Čechové, která říká, že popularizující práce využívají hovorových prostředků a jejich jazyková vyjádření bývají uvolněnější.¹⁵

Jak již bylo řečeno, v textu se vyskytuje mnoho citací, které se však od vlastního textu lexikálně příliš neliší. I zde nalezneme neutrální slova, z hovorových prostředků pak zejména frázová slovesa. Jako příklad můžeme uvést následující citaci z originálního textu:

„*What was he to do? Withdraw from the political scene and **hand over** to Karl Hermann Frank or remain and try to save what could still be saved? He **gave in**.* (VT. str.4; Kindle 891).

3.3.5 Syntax

Ze stylistického hlediska jde o text rozmanitější než je tomu u čistě formální a odborné literatury, což je jedním z dalších znaků populárně naučné literatury. V textu převládají

¹⁵ ČECHOVÁ, Marie; KRČMOVÁ, Marie; MINÁŘOVÁ, Eva: *Současná stylistika*. Praha: NLN, 2008.

dlouhá souvětí, ta jsou jak souřadná, tak podřadná. Některá souvětí byla dokonce příliš dlouhá, proto jsme se je v překladu rozhodli rozdělit do více větných úseků. Tomuto problému se budeme opět věnovat samostatně v kapitole 4 - Překladatelské problémy. Jako příklad takového souvětí však můžeme na tomto místě uvést následující větu:

„This task was assigned to Abwehr Abteilung 2 (Minorities and Sabotage) under Major Helmut Groscurth, a conservative nationalist who shared his chief's opinions about the criminal nature of the SS and was active in a series of military conspiracies against Hitler before he was captured at Stalingrad in 1943.“ (VT, str.4; Kindle 883)

V kontrastu k takto dlouhým souvětím lze najít i jednoduché věty, které jsou v některých případech opravdu velmi krátké a mají funkci jakési údernosti a textu přidávají na dynamice. Jako příkladu uvedeme nejkratší větu textu:

„The Czech state must be ruthlessly crushed.“ (VT, str.1; Kindle 849)

Autor v textu nepoužívá stažených slovesných tvarů a to ani v citovaných pasážích. Těch se v textu objevuje velké množství a jsou vkládány přímo do těla textu, kde jsou odděleny dvojtečkou a uvozovkami. Je jich využíváno pro vysvětlení a dokreslení řečeného, často se jedná pouze o části několika různých vět, které jsou na sebe navázané.

„ [...] ‘detailed information. . . about the private life and love affairs of former archdukes . . . which read like the libretto of a Lehar operetta’ [...]“ (VT, str.7; Kindle 947)

3.3.6 Suprasegmentální a nonverbální prvky

V textu jsou nejčastěji užívanými suprasegmentálními prvky čárky, což vyplývá z velkého množství souvětí. Dalším hojně využívaným prvkem jsou uvozovky a dvojtečky, které označují citované texty, které prostupují celým textem. K suprasegmentálním prvkům můžeme řadit i číselný index odkazující k poznámkám.

Nonverbálními prvky se podle Nordové rozumí fotografie, ilustrace, nebo také různé druhy písma.¹⁶ V našem výchozím textu se nonverbální prvky nenacházejí. Autor nepoužívá ani odlišného fondu písma v případě citací a my jsme se rozhodli tento postup následovat. Jediným nonverbálním prvkem tak zůstává obrazová příloha na konci knihy.

¹⁶ NORD, Christiane: *Text Analysis in Translation: Theory, Methodology, and Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis*. Amsterdam/Atlanta

4. Překladatelské problémy a jejich řešení

Při překladu výchozího textu se objevilo několik problémů. Některé z nich pramení z odlišnosti jazykových systémů, ty můžeme zařadit do oblasti lexika, syntaxe a gramatiky. Další pak vznikly z faktografických chyb, které jsme v textu našli.

4.1. Lexikum

4.1.1 Názvy a jména

V originálním textu se vyskytuje velké množství vlastních jmen, ať už zeměpisných, nebo osobních. Nejprve se zaměříme na překladatelské problémy spojené se jmény vlastními. Při první zmínce uvádí autor vždy celé jméno a poté již jen příjmení. Tohoto stylu jsme se při převodu textu přidrželi i my. Otázku přechylování nebylo potřeba řešit, jelikož se v celém textu neobjevují žádná ženská jména. Převod německých vlastních jmen nezpůsobil žádný problém, ruská a česká jména jsme transkribovali podle českého úzu: *Kuzněcov* namísto *Kuznetsov*, *Urický* namísto *Uritsky*, a *Šmidra* namísto *Smidra*.

V rámci vlastních jmen se autor v originálu dopustil několika chyb. Jedná se o chyby drobné, pravděpodobně způsobené cizostí českých jmen a nebo použitím špatných informačních zdrojů. Prvním autorovým pochybením je nesprávně užití jméno prezidenta Edvarda Beneše. V křestním jméně autor užívá *Eduard* místo jména *Edvard*: „*Czechoslovakia faced the Nazi threat under its second president, **Eduard** Beneš.*“ (VT, str.4; Kindle 894). V zásadě se nejedná o chybu, protože jde o variantu stejného jména, která se užívá v rovnocenných podobách. Nicméně podle PhDr. Anny Černé z Ústavu pro jazyk český převažuje v písemných materiálech varianta *Edvard* a tato podoba je použita kupříkladu i v Encyklopedii *Britannica*.¹⁷ Proto jsme se v překladu rozhodli jméno opravit na jeho používanější formu.

Dalším chybně uvedeným jménem je jméno prvního československého prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka. Toho autor v textu uvádí pouze jako Tomáše Masaryka: „*[...] the spokesman of the Czech national revival, **Tomáš Masaryk** [...]*“ (VT, str. 5; Kindle 896). I tentokrát má autor částečně pravdu, neboť se opravdu jedná o Masarykovo

¹⁷ Encyclopedia Britannica. Dostupné z WWW: <<http://www.britannica.com/biography/Edvard-Benes>>

jméno. Používal ho však pouze do sňatku s Charlottou Garrigue, kdy si její příjmení připojil ke svému. K tomu však došlo už v roce 1878,¹⁸ a tak v době, o které autor pojednává, používal Masaryk pouze celého jména, které také bylo nezbytné v této podobě převést do cílového textu.

Posledním chybně uvedeným jménem bylo jméno francouzského důstojníka majora Henri Gouyou, který je v originálním textu uveden jako *Henri Gayou*. Žádné takové jméno jsme ani při zkoumání sekundární literatury nenašli a rozhodli se tak použít formy jména *Goyou*, které ve svých pamětech uvádí i František Moravec.¹⁹

Místopisné názvy nezpůsobily při překladu větší obtíže. V textu se objevují běžně známá místa a města, která mají v češtině svůj překladový ekvivalent a v překladu jsou uváděna ve svých sklonných podobách. Jedinou výjimkou byl název letiště Croydon, které bylo do cílového textu převedeno ve své nesklonné podobě: „[...] *he flew to London for medical treatment, arriving unannounced at Croydon airport.*“ (VT, str.12; Kindle 1046)

„*Koncem října odletěl do Londýna na léčení a zcela neohlášen přistál na letišti ve městě Croydon.*“ (CT, str.17)

I v případě místopisných názvů se autor dopustil několika drobných chyb. První z nich je označení Karlovy univerzity, kterou v textu chybně označuje jako „*Prague University*“ (VT, str.5; Kindle 896). Dále pak hovoří o „*Hradčany castle*“ (VT, str.18; Kindle 1167) a zaměňuje tak Pražský hrad a pražskou čtvrť Hradčany, kde se nachází.

4.1.2 Historické určení

Nejzásadnější chybou, kterou bylo při převodu potřeba řešit, byla záměna výrazů **Čechy**, **Československo**, **český** a **československý**. Autor mezi těmito výrazy pravděpodobně vůbec nerozlišuje a jejich používání neřídí žádným systémem. Tato chyba se objevuje dokonce už v názvu celé kapitoly, kde „*The Czech connection*“ nemůže v žádném případě znamenat pouze *české souvislosti* a to s ohledem na fakt, že se jednalo o národ Čechů a Slováků. Do atentátu tak byli zapojeni Čechoslováci.²⁰ Pro cílového čtenáře by tato chyba byla velmi rušivá a bylo ji proto v překladu potřeba vyřešit. Nebylo však možné automaticky zaměnit veškeré označení *Czech* za překlad *Československý*. V následujícím příkladu uvedeme větu, kde bylo potřeba zachovat výraz **český**:

¹⁸ MAHLER, Zdeněk. *Ano, Masaryk*. Lidice: Sláfka, 2007

¹⁹ MORAVEC, František. *Špión, jemuž nevěřili*. Praha: Academia, 2002. s. 313

²⁰ Jozef Gabčík, jeden ze dvou výsadkářů, kteří provedli atentát, byl původem Slovák.

Vojenské osobnosti československého odboje 1939-1945. Praha: Vojenský historický ústav. Ministerstvo obrany České republiky, 2005, s.78

„Moreover he regarded **the Czech lands** as an historical part of German living-space foolishly lost by the Habsburgs.“ (VT, str.1; Kindle 848)

„Hitler navíc považoval **české země** za historickou součást německého životního prostoru, kterou Habsburkové neuváženě ztratili.“ (CT, str.1) V této větě se nehovoří o nově vzniklém československém státě, ale jde historicko-geografický termín.

Naproti tomu uvedeme větu, ve které bylo potřeba převést výraz **Czech** jako **československý**:

„In November 1937, Heinz Rutha, one of Henlein's closest advisers, was arrested by **Czech police**[...]“ (VT, str.4; Kindle 875)

„V listopadu roku 1937 zatkla **československá policie** jednoho z Henleinových nejbližších spolupracovníků Heinze Rurtha[...]“ (CT, str.8). V této větě je použití *Czech* faktickou nepřesností, neboť v roce 1937 na území Československa žádná česká policie neexistovala.²¹

4.1.3 Vojenské hodnosti

V originálním textu se objevují vojenské hodnosti britské, francouzské, české, ruské a německé. Ve většině případů nenastal s převodem do cílového jazyka žádný problém a bylo využito překladových ekvivalentů. V případě německé hodnosti Oberführer bylo při převodu zachováno původní německé označení, protože v češtině neexistuje ekvivalent tohoto slova. „**Oberführer Heinz Jost**, šéf oddělení zahraniční špionáže SD [...]“ (CZ, str.8).

Pro označení Führer jsme zvolili překlad **Vůdce**, který je českým ekvivalentem německého slova a pro cílového čtenáře je snadno pochopitelný.

4.1.4 Názvy institucí a organizací

Ve výchozím textu se objevují zkratky a názvy německých, britských a francouzských institucí. Autor je nevysvětluje přímo v textu, ale předkládá seznam zkratek a krycích názvů v poznámkovém aparátu na konci publikace. Součástí našeho překladu poznámkový aparát není a proto jsme se museli rozhodnout jak v této situaci postupovat. Bylo možné použít poznámky pod čarou, ty však pro čtenáře působí zbytečně rušivě a proto jsme se zvolili možnost převodu názvů britských a francouzských organizací s vnitřní vysvětlivkou pomocí přívlastku shodného:

²¹ MACEK, Pavel – UHLÍŘ, Lubomír: *Dějiny policie a četnictva II.—Československá republika (1919-1939)*. Police History, Mělník 1999

„ [...] *Moravec also worked closely with the SIS* [...]“ (VT, str.9; Kindle 996);

„ [...] *Moravec udržoval úzkou spolupráci s britskou rozvědkou SIS* [...]“ (CT, str.14).

Při dalších zmínkách v textu jsme instituce označovali už také jen zkratkou.

Co se týče zkratk německých organizací, zde vyvstala otázka, zda je nutné je vysvětlovat, nebo zda jsou pro cílového čtenáře natolik notoricky známé, že by jejich vysvětlení bylo zbytečné a docházelo by z naší strany k intelektualizaci. Šlo zejména o zkratky SS a SD a názvy *Abwehr*, *Wehrmacht* a *Luftwaffe*. Provedli jsme tedy průzkum sekundární literatury, který však nepřinesl jasné výsledky. Nalezli jsme jak texty s vysvětlením, tak texty s pouhou abrevací, či originálním německým označením. Proto jsme se rozhodli provést rychlý internetový dotazník testující znalosti těchto zkratk a názvů. Jeho závěr byl celkem překvapivý: zkratku SS znalo 94% respondentů, avšak označení *Abwehr* jen pouhých 25% respondentů.²² Jak již bylo řečeno, adresátem textu může být i širší veřejnost, ne pouze ta odborná. Vzhledem k tomuto faktu, a také s přihlédnutím k výsledkům našeho malého průzkumu, jsme se rozhodli přeložit s vnitřní vysvětlivkou také všechny názvy německých organizací:

„ [...] *the power struggle between Abwehr and SD, army and SS* [...]“ (VT, str.1; Kindle 843);

„ [...] *mocenský boj probíhající mezi vojenskou rozvědkou Abwehr, bezpečnostní službou SD, armádou a ochranným oddílem SS* [...]“ (CT, str.7).

4.1.5 Expresivita

Několikrát již bylo zmíněno, že se jedná o odborný text, popisující historická fakta a používající především neutrální jazyk, který není bohatý na idiomatická vyjádření či metafory. Pokud jsou již tyto prostředky v textu použity, jedná se o běžné metafory, které mají v češtině svoji ekvivalentní podobu a stejnou stylistickou hodnotu. V těchto případech jsme tedy obrazné vyjádření zachovali, aby nedocházelo ke zbytečným stylistickým posunům. Jako příklad lze uvést následující případy:

„*The ink was scarcely dry on the Munich agreement* [...]“ (VT, str.14; Kindle 1093);

„*Inkoust na mnichovské dohodě ještě ani nestačil uschnout* [...]“ (CT, str.19).

²² Dotazník byl vytvořen online aplikací Survio.cz a zúčastnilo se ho 30 respondentů.

„If any resistance was encountered, the Luftwaffe would **bomb Prague into rubble.**“ (VT, str. 17; Kindle 1154); „Pokud by došlo k jakémukoli projevu odporu, bylo německé válečné letectvo Luftwaffe připraveno **srovnat Prahu se zemí.**“ (CT, str.22).

V některých případech jsme však naopak využili bohatších lexikálních prostředků, které čeština nabízí a použité originální slovo neutrálního rejstříku jsme převedli pomocí obraznějšího a expresivnějšího výrazu. I zde si uvedeme několik příkladů:

„[...]he tried to strengthen Henlein and **encourage a negotiated solution** to the Sudeten problem[...]“ (VT, str.14; Kindle 887);

„[...]se pokusil posílit Henleinovu pozici a **připravit půdu pro diplomatické řešení** sudetského problému[...]“ (CT, str.9).

„[...]Hitler **had extinguished the Czech state** [...]“ (VT, str.11; Kindle 1027.); „[...]Hitler **vymazal československý stát z mapy** [...]“ (CT, str.16).

„[...]a profoundly damaged personality who **combined** ability and intelligence[...]“ (VT, str. 3; Kindle 868.);

„[...]byl hluboce narušenou osobností, v níž se **snoubily** schopnosti a inteligence[...]“ (CT, str.8).

V textu se také objevuje velké množství spojek *but* a *and*, které jsme na mnoha místech převedli stylisticky vyššími výrazy *avšak*, *nicméně*, *přesto* apod.

Jedinou oblastí, kde se v textu objevovali expresivnější a hovorovější prostředky byly citace. Většina z nich se nicméně příliš neodchýlila od celkového stylu textu a držela se spisovných a neutrálních výrazů. Pouze v jediném případě bylo v překladu použito velmi expresivního výrazu: „[...]**primitivními, místy až zhovadilými** kratochvílemi [...]“ (CT, str.14). V tomto případě došlo k intenzifikaci, při které bylo použito mnohem příznakovějšího adjektiva, než v originálním textu. V něm je použito tohoto obratu: „[...]where his primitive dissipation at times approached **bestiality** [...]“ (VT, str.9; Kindle 989.). Je však nutno podotknout, že se jedná o skutečný citát Františka Moravce, kterým jsme se nechali inspirovat.

4.2. Gramatika, syntax

V oblasti gramatiky vznikají překladatelské problémy už z podstaty toho, že výchozí a cílový jazyk jsou velmi odlišného charakteru. Z hlediska gramatiky a syntaxe tak představovaly největší překladatelský problém dlouhá, komplikovaná souvětí bohatá na postmodifikace,

nominální vazby, polovětné konstrukce, participia a pasiva. Některá překladatelská řešení těchto problémů si v následující kapitole nastíníme.

4.2.1 Pasivum

Ve výchozím textu se pasivum objevuje hojně. Je to zaprvé dáno stylem odborného textu, zadruhé A-Č-V, jehož je pasivum prostředkem. Do češtiny může být anglické pasivum převedeno pomocí aktiva, popřípadě pasiva zvrátého. Pro český odborný styl je pasivum jedním ze znaků a proto jsme v několika případech zvolili pro náš překlad českého pasiva:

„[...] *Othmar Spann was arrested by the Gestapo and sent to a concentration camp* [...]“ (VT, str.4; Kindle 878)

„[...] *byl* *Othmar Spann zatčen gestapem a poslán do koncentračního tábora* [...]“ (CT, str.8).

Pokud použité anglické pasivum vyjadřovalo všeobecného lidského konatele, zvolili jsme pro převod reflexní pasivum: „[...] *Czech resistance was not expected* [...]“ (VT, str.15; Kindle 1118); „[...] *z české strany se odpor neočekává* [...]“ (CT, str.20).

V některých případech bylo přirozenější zvolit pro převod pasiva jiné gramatické prostředky. Za všechny si uvedeme alespoň dva příklady, kdy bylo anglické pasivum převedeno českým aktivem:

„*Intelligence...was now employed to guarantee the continued independence of the country* [...]“ (VT, str. 6; Kindle 935); „[...] *nyní se měla výzvědná služba podílet na zabezpečení nezávislosti země* [...]“ (CT, str.11).

„[...] *a wider reform of the general staff which was accompanied by a massive increase in military spending* [...]“ (VT, str.7; Kindle 952);

„*Všechny tyto změny byly součástí rozsáhlejší reformy československého generálního štábu, kterou provázelo mohutné navýšení vojenských výdajů* [...]“ (CT, str.12).

4.2.2 Participia

Dalším syntaktickým jevem, který bylo potřeba při převodu výchozího textu řešit, byla participia. Některá jsme substituovali vedlejší větou:

„*From September 1938, sleeping and waking, I was continually thinking of this objective* [...]“ (VT, str.12; Kindle 1052);

„*At' jsem od září 1938 spal, či bděl, nepřestával jsem myslet na tento cíl[...]*“ (CT, str.17).

Další možností byl převod pomocí přechodníku:

„*[...]Czechoslovakia became Czecho-Slovakia, **signifying the retreat** from the unitary principles[...]*“ (VT, str.12; Kindle 1058); „*[...]Československo se stalo Česko-Slovenskem, **ztrácejíc tak principy centralismu[...]***“ (CT, str.17);

a nebo větou hlavní „*[...]Now he had to act on his own, **justifying** his position on the grounds that the government had betrayed the nation[...]*“ (VT, str.16; Kindle 1132); „*[...]Nyní musel jednat sám a své jednání **ospravedlnit** tím, že vláda podvedla svůj národ[...]*“ (CT, str.21).

4.2.3 Větná kondenzace

Výchozí text obsahuje dlouhá, kondenzovaná souvětí, která bylo potřeba v některých případech pro lepší pochopení rozdělit do dvou, či více hlavních vět, případně zvolit věty vedlejší.

Jedním z takto kondenzovaných souvětí byla následující nominální konstrukce s předložkou **with**:

„*With the capital swarming with Nazi spies and the government determined to demonstrate its loyalty to the Reich, the slightest leak could prove fatal.*“ (VT, str.16; Kindle 1139);

„*Sebemenší únik informací se mohl ve městě, hemžícím se nacistickými agenty a vládními úředníky odhodlanými prokázat svou loajalitu Říši, ukázat osudným.*“ (CT, str.21).

V následujícím případě můžeme vidět extrémně dlouhé souvětím, ve kterém se opět objevuje již zmiňované participium, a které jsme pro zjednodušení syntaxe rozdělili do dvou hlavních vět:

„*He was deeply suspicious of his contacts with Britain and even more of **his backers in the Kameradschaftbund, whom he regarded as tools of Rome, purveying a fascist model** at odds with the ideology and interests of the greater German Reich.*“ (VT, str.3; Kindle 863);

„*Jeho spojení s Británií mu bylo krajně podezřelé a ještě podezřelejším se mu **zdálo jeho napojení na Kameradschaftsbund. V členech této organizace spatřoval nástroj Říma používaný k šíření fašistického modelu** v rozporu s ideologií a zájmy Velkoněmecké říše.*“ (CT, str.8).

5. Typologie překladatelských posunů

Jak je patrné z provedené analýzy a komentovaných překladatelských postupů, dochází v našem překladu k několika posunům. Většina překladatelských posunů byla již podrobně zmíněna v kapitole 4 - Překladatelské problémy. Zde si tedy jen ve stručnosti shrneme, ke kterým konkrétním posunům při převodu do cílového jazyka došlo. Při jejich identifikaci použijeme Popovičovi klasifikace.²³

Lze říci, že nejčastějším posunem byl posun konstitutivní, kterému se při překladu lze jen těžko vyhnout. Popovič jej charakterizuje jako „nezbytný posun, k němuž dochází v důsledku rozdílů mezi oběma jazyky (originálu a překladu).“ Mezi konstitutivní posuny lze zařadit i intelektualizaci, kterou Levý popisuje jako posun nežádoucí.²⁴ Ač jsme se jí v našem překladu snažili vyhnout, v několika případech byla nezbytná a to ve chvíli, kdy by byl překlad pro čtenáře nesrozumitelný, či nejasný.

V našem překladu došlo i k posunům individuálním. Ty jsou podle Popoviče „systémem individuálních odchylek motivovaných výrazovými sklony nebo idiolektem překladatele“.²⁵ K těmto posunům můžeme řadit obrazná pojmenování, či vyšší expresivitu, kterou jsme při převodu textu použili, a jejíž příklady jsme si již uvedli v kapitole 4.1.5. Do individuálních posunů můžeme zahrnout i změny ve větné stavbě popsané v kapitole 4.2.3.

K posunům tématickým, které vznikají náhradou reálií,²⁶ v našem překladu také došlo, ale vzhledem k tomu, že cílový čtenář je s reáliemi celkem dobře obeznámen, nebyly tyto posuny nijak výrazné, či časté. Za všechny můžeme uvést jeden případ, kdy bylo potřeba do cílového textu převést míru: „[...] *just over five feet tall*[...]“ (VT, str.6; Kindle 919); „[...] *měřil necelých 170 centimetrů*[...]“ (CT, str.10).

²³ VILIKOVSKÝ, Ján – CHAROUZ, Emil: *Překlad jako tvorba*. Praha: Ivo Železný, 2002, s.44

²⁴ LEVÝ, Jiří: *Umění překladu*. Praha: Ivo Železný, 1998

²⁵ VILIKOVSKÝ, Ján – CHAROUZ, Emil: *Překlad jako tvorba*. Praha: Ivo Železný, 2002, s.44

²⁶ VILIKOVSKÝ, Ján – CHAROUZ, Emil: *Překlad jako tvorba*. Praha: Ivo Železný, 2002, s.44

6. Metoda překladu

Jiří Levý proces překladu rozděluje na tři části: pochopení předlohy, interpretace předlohy a nakonec její přestylizování.²⁷ Na základě tohoto postupu jsme k textu přistoupili i my. Překladatelskou analýzu a poznatky z ní získané jsme využili ke správnému pochopení a interpretaci textu. Pomocí závěrů analýzy jsme poté zvolili nejvýhodnější metodu pro přestylizování. Volba metody překladu byla zvolena i s ohledem na zachování funkce originálního textu. Tou, jak již víme, je funkce referenční. Pokusili jsme se i o převedení expresivity originálního textu, která se projevuje zejména v rovině lexika a zachovali jsme tak populárně naučný styl textu.

Z hlediska normy překladu podle Levého jsme se snažili o co největší věrnost. K překladu volnému jsme přistupovali ve chvílích, kdy to bylo vhodné vzhledem k odlišným presupozicím čtenáře. Naším cílem bylo text co nejvíce přiblížit cílovému čtenáři, proto bylo do textu vloženo několik vnitřních vysvětlivek a došlo i k několika překladatelským posunům.

²⁷ LEVÝ, Jiří: *Umění překladu*. Praha: Ivo Železný, 1998

7. Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo přeložit anglický text kapitoly z publikace pojednávající o atentátu na Reinharda Heydricha a výsledný překlad poté v komentáři analyzovat. Při překladu jsme se snažili zachovat všechny textové funkce originálního textu, zejména pak jeho funkci referenční. Zároveň jsme se snažili využít všech výrazových prostředků, které český jazyk nabízí a neopomíjet jeho rozdílnost s výchozím jazykem. Výchozí text jsme podrobili důkladné analýze, která nám pomohla při určení metody překladu. Pomocí typologie překladatelských problémů jsme byli schopni tyto v cílovém textu zohlednit a vyhnout se nepřesnostem, které by mohli nastat při nesprávném pochopení textu.

Pevně věříme, že všechny námi zvolené postupy byly odůvodněné a konečný překlad je pro čtenáře přínosem. Právě čtenář je totiž v práci překladatele tím hlavním motivem pro kvalitní a čtivý text.

8. Seznam použité literatury

Primární literatura

MACDONALD, Callum. *The Assassination of Reinhard Heydrich*; Vyd. 1. Edinburgh: Birlinn Limited, 2007. ISBN: 978 1 84341 036 2 eBook ISBN: 978 0 85790 127 9

Sekundární literatura

ČECHOVÁ, Marie; KRČMOVÁ, Marie; MINÁŘOVÁ, Eva: *Současná stylistika*. Praha: NLN, 2008. ISBN: 978-80-7106-961-4

ČECHOVÁ, M. a kol.: *Čeština – řeč a jazyk*. Praha: ISV, 2000. ISBN: 978-80-7235-413-9

DUŠKOVÁ, Libuše a kol.: *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Praha: Academia, 2006. ISBN: 978-80-200-2211-0

JAKOBSON, Roman: Lingvistika a poetika. In *Poetická funkce*. Jinočany: H+H, 1995. ISBN:8085787830

LEVÝ, Jiří: *Umění překladu*. Praha: Ivo Železný, 1998. ISBN: 80-237-3539-X

NORD, Christiane: *Text Analysis in Translation: Theory, Methodology, and Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis*. Amsterdam/Atlanta: Rodopi, 1991. ISBN: 90-5183-311-3

VILIKOVSKÝ, Ján – CHAROUZ, Emil: *Překlad jako tvorba*. Praha: Ivo Železný, 2002. ISBN: 80-237-3670-1

Historie

BURIAN, Michal a kol. *Atentát: operace Anthropoid 1941-1942*. Praha : Ministerstvo obrany České republiky, Agentura vojenských informací a služeb, 2002. 95 s. ISBN 80-7278-157-X

MACEK, Pavel – UHLÍŘ, Lubomír: *Dějiny policie a četnictva II.—Československá republika (1919-1939)*. Police History, Mělník 1999. ISBN: 80-9026-700-9

MAHLER, Zdeněk. *Ano, Masaryk*. Lidice: Sláfka, 2007. ISBN: 978-80-86631-60-8

MORAVEC, František. *Špión, jemuž nevěřili*. Praha : Academia, 2002. ISBN 80-200-1006-8

JELÍNEK, Zdeněk. *Operace Siver A*. Praha : Naše vojsko, 2002. ISBN 80-206-0112-0

Vojenské osobnosti československého odboje 1939-1945. Praha: Vojenský historický ústav. Ministerstvo obrany České republiky, 2005.

Články

ČVANČARA, Jaroslav: Tentando Superabimus – Odvahou zvítězíme. *Paměť a dějiny*, 2012, č.2

Slovníky

PHILLIPS, Janet a kol.: *Oxford studijní slovník*. Oxford: Oxford University Press, 2010. ISBN: 978-0-19-430655-3

Anglicko-český, česko-anglický velký slovník: [--nejen pro překladatele]. 3. vyd. V Brně: Lingea, 2010. ISBN 978-80-87062-85-2.

Internetové zdroje

Internetová jazyková příručka [online]. Ústav pro jazyk český, AV ČR, 2008 [cit. 2011-06-04]. Dostupné z WWW: <<http://prirucka.ujc.cas.cz/>>.

CARTER, Dale. *The Independent* [online]. 1997 [cit. 2011-04-10]. Obituary: Professor Callum MacDonald. Dostupné z WWW: <<http://www.independent.co.uk/news/obituaries/obituary-professor-callum-macdonald-1285868.html>>.

Příloha – Výchozí text

2

**The Assassination of Reinhard Heydrich Callum MacDonald
MacDonald, Callum (2011-10-04). The Assassination of Reinhard Heydrich
Perseus Books Group.**

**This edition first published in 2007 by Birlinn Limited West Newington House 10 Newington
Road Edinburgh EH9 1QS**

ISBN: 978 1 84341 036 2 eBook ISBN: 978 0 85790 127 9

**MacDonald, Callum (2011-10-04). The Assassination of Reinhard Heydrich
(Kindle Locations 842-1183). Perseus Books Group. Kindle Edition.**

3

The Czech Connection

As Hitler began to implement his plans for European domination, the power struggle between Abwehr and SD, army and SS, spilled over the German border. Nowhere was this clearer than in Czechoslovakia, which became an early victim of Nazi expansion. The Czech state, founded on the ruins of the Habsburg Empire, contained a substantial German-speaking minority which lived just beyond the frontier of Hitler's Reich. In 1938 the grievances of these Sudeten Germans provided the Führer with a convenient excuse for the assertion of Nazi power in central Europe. Czechoslovakia, with its well-equipped army and modern industrial base, was a strategic threat which had to be eradicated in advance of the great war which Hitler already contemplated. Moreover he regarded the Czech lands as an historical part of German living-space foolishly lost by the Habsburgs. Bohemia had once been German and would be German again. The Czech state must be ruthlessly crushed. As Hitler announced to senior military commanders in May 1938: 'It is my unalterable decision to smash Czechoslovakia by military action in the near future.' Himmler and Heydrich were his willing tools in this task of destruction. They dreamed of transforming the conquered Czech lands into an SS state, a totalitarian model which would one day be applied to the Reich itself.

The leader of the Sudeten Germans was Konrad Henlein, a bespectacled gym teacher of no particular intelligence who was thrust into prominence when the economic depression of the early 1930s brought Sudeten grievances to a head. Henlein's aim was to secure a wide measure of autonomy from the government in Prague which would allow the Sudetens to run

their own affairs. Although his movement was secular and nationalist, Henlein was backed by the Kameradschaftbund, a shadowy secret society much influenced by the model of Austrian clerical fascism and the ideas of the Austrian Catholic philosopher, Othmar Spann. The Kameradschaftbund aimed at transforming the Sudetenland into a spiritual commonwealth run by an intellectual elite, at once German, Catholic and authoritarian. The presence of this group in the leadership of the Sudeten movement did not please the more radical of Henlein's followers and created tensions which were later exploited by the SS. While Henlein willingly accepted a subsidy from the Nazis, he also sought other means of bringing pressure to bear on Prague. Through contacts in the Sudeten German landed aristocracy, he established links with the British Foreign Office and was invited to London in 1935 and 1937. Henlein hoped to play off the rising power of Nazi Germany against Britain's fear of war to realise his own dreams for the Sudeten Germans. It was a dangerous game and one which earned him the lasting enmity of the SS. Heydrich regarded Henlein as a compromiser who might sell out to the Czechs. He was deeply suspicious of his contacts with Britain and even more of his backers in the Kameradschaftbund, whom he regarded as tools of Rome, purveying a fascist model at odds with the ideology and interests of the greater German Reich. Accordingly Heydrich set himself to undermine the Sudeten leader and reduce his movement to a reliable tool of Nazi expansion.

In pursuit of this goal, Heydrich established contacts with the radical wing of Henlein's movement, which stood for union with the Reich and the assertion of German racial supremacy in the Czech lands. This was led by a one-eyed bookseller from Karlovy Vary named Karl Hermann Frank, whose name was to be closely associated with Heydrich's throughout his career. Frank, like his master, was a profoundly damaged personality who combined ability and intelligence with a wholly negative addiction to destruction and revenge. For him it was not enough to assert a Sudeten-German identity. The Czechs were to be humiliated and ultimately destroyed as a people, an ambition which was to make him the natural agent of SS plans. As one critic later recalled: 'Frank united in his person a perverse hatred of everything Czech with a degree of duplicity which I have never seen either before or since.' While establishing links with Frank's group, Heydrich attempted to discredit Henlein and his friends in the Kameradschaftbund. He denounced Henlein as an agent of British intelligence and encouraged radical plots against his leadership. As the head of the SD foreign espionage section, Oberführer Heinz Jost, later recalled: 'Himmler and Heydrich discharged volleys of abuse on the leader of the Sudeten Fatherland Front [and] I received an order to maintain a constant watch on Henlein.' An SD office was established in Dresden for this

purpose, linked to Berlin by special telephone and teletype links. In November 1937, Heinz Rutha, one of Henlein's closest advisers, was arrested by Czech police and charged with homosexual offences. Two weeks later he hanged himself in his prison cell. Heydrich always found accusations of homosexuality a useful way of smearing his opponents and it is likely that the material on Rutha was leaked to the Czechs by the SD. When Austria was seized in March 1938, the spiritual father of the Kameradschaftbund, Othmar Spann, was arrested by the Gestapo and sent to a concentration camp. He was soon to be followed by his Sudeten disciples.

While Heydrich intrigued with Karl Hermann Frank, Henlein was backed by Canaris and the Abwehr. Canaris supported self-determination for the Sudetens and their incorporation into the Reich, but not at the price of war. The Admiral wished to curb the SS and feared that an alliance between Heydrich and the Sudeten radicals might plunge Germany into a disastrous conflict for which it was unprepared. He therefore tried to strengthen Henlein's position against his anti-Semitic, anti-Catholic rivals. This task was assigned to Abwehr Abteilung 2 (Minorities and Sabotage) under Major Helmut Groscurth, a conservative nationalist who shared his chief's opinions about the criminal nature of the SS and was active in a series of military conspiracies against Hitler before he was captured at Stalingrad in 1943. Groscurth's mission was an ambiguous one. His military task was to prepare a Sudeten fifth column to co-operate with an invading German army. In this capacity he established secret arms dumps, collected intelligence on Czech defences and trained sabotage groups. At the same time he tried to strengthen Henlein and encourage a negotiated solution to the Sudeten problem, something which caused endless friction with Heydrich's SD and police network. Groscurth enjoyed some limited success in bolstering the Sudeten moderates against SD intrigues but by the beginning of 1938 the balance was shifting towards Heydrich. Under pressure from the radicals and impressed by Hitler's triumph in Austria, Henlein capitulated and agreed to act as Hitler's tool. As Jost later recalled: 'What was he to do? Withdraw from the political scene and hand over to Karl Hermann Frank or remain and try to save what could still be saved? He gave in.' At a meeting with Hitler in March 1938 he agreed to magnify Sudeten grievances to isolate the Czechs from their allies and give the Führer a pretext for war. This surrender led to a temporary suspension of Heydrich's intrigues against Henlein but as events were to show he had forgotten and forgiven nothing. Czechoslovakia faced the Nazi threat under its second president, Eduard Beneš. The son of a small farmer from Bohemia, Beneš had been active in the independence movement against the Habsburg Empire before the First World War. A natural radical, he was influenced

as a young student by the figure who became the spokesman of the Czech national revival, Tomáš Masaryk, a professor of philosophy at Prague University, and the two men became closely associated. In 1914 both agreed that the war spelt the end of the Habsburgs and offered a unique opportunity for the cause of national liberation. While Masaryk went into exile to work towards this goal, Beneš remained in Prague to maintain links between the home resistance, nicknamed the 'Maffia', and the émigrés. In 1915, Beneš too was forced to flee abroad on a false passport barely one step ahead of the police. He had to abandon his wife, who spent four years in an Austrian jail before she saw her husband again. Beneš escaped through Switzerland to France and spent the remainder of the war lobbying the allies in favour of independence. He maintained close contact with the home resistance, which provided a stream of valuable political and military intelligence for the émigré politicians. This material was passed on to the allied high command and helped Beneš obtain a hearing for the Czech cause in Paris and London. By the end of the war, Britain, France and the United States had endorsed the creation of an independent Czechoslovakia on the ruins of the Habsburg Empire, an outcome that owed much to his dedication and astute diplomacy. His experiences in the liberation struggle reinforced the aloof and secretive side of Beneš' personality and left him with a taste for intrigue. As he later remarked: 'There has never been a revolution without espionage and conspiracy.' It also left him with the conviction that Czechoslovakia must pursue an active foreign policy if it wished to maintain an independent existence.

In the post-war period Beneš served permanently as the Czech Foreign Minister and tried to cultivate a role which was above domestic politics. Governments might come and go, but Beneš remained. A lonely, austere figure, he had no intimate friends and lived only for his country. He hated social gatherings and neither smoked nor drank. As even his admirers admitted, Beneš lacked the human warmth of Tomáš Masaryk. According to Robert Bruce Lockhart, he was 'a difficult man to know well' for his mind was 'machine-like in its compact tidiness and his reserve . . . almost impenetrable'. His conversation was 'factual and entirely unemotional. Each point was marshalled in its proper place and, when dealt with, was marked off on his fingers'. His tendency to deliver tedious lectures was remarked upon by the British diplomat, Harold Nicolson, who dealt with him at Versailles. Nevertheless, Nicolson considered Beneš 'a plausible little man with broad views' and remarked upon his 'intelligent eyes, rather like Keynes's' and his fine forehead. Others were less impressed and in some circles, particularly in the British Foreign Office, Beneš gained a reputation for being too clever, which was to harm him during the Munich crisis. Despite his chilly personality and

dry precise manner, Beneš was a natural optimist with a strong nineteenth-century belief in the inevitability of progress. As he later argued: 'In the most difficult position I have never despaired. In politics I always behave as though I were playing tennis. When my opponent is "forty" and I am "love" and the next ball may be the last, I am still convinced that I can win the game.' His only personal conceit concerned his appearance. A short man, just over five feet tall, he was always well dressed and insisted that photographers take their pictures from angles which concealed his lack of inches. According to his biographer, Compton Mackenzie: 'It would be absurd to call him a dandy, but his ties and his shirts and his suit always appeared to have been chosen deliberately to get on with one another. He used to remind me of a well preened chaffinch.'

Beneš' record as the friend and collaborator of Masaryk made him the natural choice to succeed the father of the republic as president when the old man was forced by ill health to retire in 1935. His appointment coincided with the growing crisis in the Sudetenland and its exploitation by the Nazis. In addressing the problem, Beneš stood by the vision of a unified state of Czechs and Slovaks. He was unwilling to concede autonomy to the Sudetens or to the other minorities lest this begin a process that would end with the dissolution of the Czechoslovak republic. He was similarly distrustful of the demands of many Slovaks for home rule. Beneš, like Masaryk, was prepared to recognise a Slovak identity but only within a unitary state. It is clear that while he articulated Czechoslovak nationalism, he feared that the country created in 1919 was a fragile one, liable to fly apart under the conflicting demands of its constituent peoples and fall victim to its larger neighbours. In defending it, he was determined to remain true to the vision of Tomáš Masaryk. This was not always easy for the prosaic Beneš, who lacked his predecessor's charismatic personality and claims to greatness. While sometimes admired, he was never loved and often criticised. As a result, he experienced strong inner tensions, which were sometimes reflected in devious conduct and an intolerance of opposition. His dry academic manner concealed a sense of mission which, like de Gaulle's, bordered on the Messianic. Throughout his life, Beneš clung to the idea that as Masaryk's disciple he knew better than anyone else what was best for his country.

Faced with the Sudeten problem, Beneš attempted to strengthen the international position of Czechoslovakia, an effort in which intelligence played a key role. Intelligence material had gained the Czechs a hearing in allied capitals during the First World War and was now employed to guarantee the continued independence of the country. In 1935 Czech military intelligence was headed by Lieutenant-Colonel František Moravec, a balding professional officer who, like Beneš, was a former student of Tomáš Masaryk. Moravec had

deserted to the Russians from the Habsburg army in 1916 and during the revolution had fought the Bolsheviks as a member of the Czech legion, a group which was to have a powerful influence in post-war Czechoslovakia. Like Beneš, Moravec had known hardship and exile. He shared with his president a talent for intrigue and an absolute commitment to the national cause which overrode the personal claims of family and politics. The greatest day in his life was when the Czech legion entered Prague, the capital of the newly created republic, in 1919: 'It was an experience given to few men. It was to help mould the character of a generation. I have often thought that there was about the men who marched into Prague with Masaryk the same dedication as gripped the followers of Garibaldi, Bolivar and Washington. A country had been fought for and won. I believe that some of the fervour of that day stayed always with the founding generation.' It was to be Moravec's tragedy to fight for the Czech cause in two world wars and to die in exile far from the country that he loved.

When Moravec was appointed to the intelligence section of the general staff in March 1934 he found a moribund organisation obsessed with the former imperial power Austria rather than with the danger of a rearming Germany. Its principal network in Vienna regularly delivered 'detailed information . . . about the private life and love affairs of former archdukes . . . which read like the libretto of a Lehar operetta'. As one senior officer complained: 'I have no idea of the battle order of even the peacetime German divisions, but they tell me which Austrian archduke has slept with whom . . . I think our intelligence service must be the worst in the world.' Clearly this dismal situation could not be allowed to continue and Moravec set himself to reform the system. He secured an increased budget, employed a new group of young, enthusiastic officers and concentrated the Czech intelligence effort on Nazi Germany, whose contacts with Henlein were already causing concern. These changes were part of a wider reform of the general staff which was accompanied by a massive increase in military spending and the construction of modern defences along the German frontier. Within two years, Moravec was beginning to produce results. As he later recalled: 'Although our recruitment of agents inside the Reich began from scratch we soon discovered that even a brutal police state like Hitler's could be penetrated. We were to find, in fact, that the tight Gestapo-backed security of the Third Reich could be completely riddled.' While this was an exaggeration it was nevertheless soon widely recognised that Beneš possessed one of the best intelligence organisations in Europe, a fact which was to have a powerful influence on subsequent events.

Beneš hoped to convince the major powers that supporting Czechoslovakia was in their own best interests. The Czechs already had a security pact with France but in May 1935

Beneš sought additional insurance in a new treaty with the Soviet Union. This committed the Russians to defend Czechoslovakia against aggression, although only if the French first fulfilled their military obligations. The pact reflected his conviction that Czechoslovakia could survive only within a European security system which included both east and west. He saw no advantage in excluding the Russians and believed that Czechoslovakia could balance between communism and capitalism, incorporating the best of both sides. Intelligence played an important role in military co-operation with Paris and Moscow. Moravec maintained a close association with the representative of the Deuxième Bureau in Prague, Major Henri Gayou, an amiable but limited individual nicknamed 'Smidra' because of his resemblance to the bumbling village policeman in Czech folk tales. He also had regular meetings with the head of the Deuxième Bureau, Colonel Fauché and other French intelligence chiefs. Through these channels the Czechs were able to pass on information about the progress of German rearmament and Hitler's military plans. Despite this flow of high-grade material, Moravec found the French distinctly cool. They refused to co-ordinate a joint intelligence effort against the Nazis and absorbed everything which the Czechs had to give without conceding anything in return. This attitude was paralleled in the military sphere where the French refused to draw up a joint operations plan for use in the event of war. By the beginning of 1938, Moravec was losing faith in France. He detected a curious mixture of complacency and defeatism in Paris and privately concluded that, in the event of a crisis, the French would not fight. Despite his growing sense of alarm, he had little choice but to maintain contact with the Deuxième Bureau and hope for the best.

Intelligence co-operation with the Soviet Union was never as close but followed a similar pattern. Moravec, who had fought the Bolsheviks in 1917, was more sceptical than Beneš about the desirability of links with Moscow but obeyed orders like a good soldier. As he later remarked, the rise of Hitler made him view the Soviet Union from a different angle. In the summer of 1936 Moravec and the leading experts on his staff were despatched to Moscow for talks with the Russians. His team received a cordial welcome and spent two weeks in discussions with General Uritsky of Soviet military intelligence and other high-ranking officers. It was soon evident to Moravec that the relationship would be one-sided: 'We were well prepared for the conference and gave our Soviet colleagues a series of reports which provided a picture of all the basic units of the German armed forces . . . The Russians listened carefully and, without any display of reaction, made copious notes . . . only the data brought by our side were discussed and analysed. The Russians produced very little of their own.' Moravec concluded that this stemmed less from the Soviet mania for secrecy than from

the fact that they possessed practically no information about events in Germany. The destruction of the German communist party by the Gestapo had blinded them. Uritsky himself admitted difficulties in running agents into the Reich. He asked the Czechs to help him establish new networks which would be directed by a large Soviet intelligence mission based in Prague. Moravec balked at the idea of giving the Russians free range in Czechoslovakia and in the end Uritsky accepted a more modest proposal. Soviet intelligence was allowed to establish a resident in Prague but he was to work under the control of Moravec. All operations were to be cleared with the Czechs and any information produced by the Russian networks was to be shared. On this basis intelligence co-operation began.

A Soviet representative appeared shortly after Moravec's return from Moscow. He was a charming regular soldier named Captain Kuznetsov, who was given the cover name of Rudolf One and reported to Moscow through a controller in the Russian Consulate. Kuznetsov did not last long and was recalled to Moscow within months where he disappeared in the great purges. His successor, Rudolf Two, proved to be anything but an asset. He was a drunken boor obviously selected more for political reliability than brains. According to Moravec his operations were dismal failures and he spent most of his time in bars 'where his primitive dissipation at times approached bestiality. My office several times had to hush up unsavoury scandals resulting from his amorous activities.' This behaviour was perhaps understandable given what was happening in the Soviet Union. During the purges any form of contact with foreigners was considered suspicious and a posting abroad was often the preliminary to a death sentence. Despite these problems Moravec continued to work with the Russians to the limited extent possible. Czech intelligence facilitated the transit of Russian soldiers to fight in Spain during the civil war and passed on information about German rearmament and military plans. Co-operation, however, remained largely a one-way street. The Russians, like the French, were prepared to take but not to give. Czechoslovakia, a small power fighting for its independence, had little choice but to accept these unfavourable terms. The alternative was isolation and destruction.

Although Czechoslovakia had no military pact with Britain, Moravec also worked closely with the SIS. Beneš recognised that Britain could play a key role in any crisis over the Sudetenland. If London showed its determination to resist aggression, Hitler would be deterred and France and Russia encouraged to stand firm in their commitment to the Czechs. If Britain remained aloof, Czechoslovakia was likely to be abandoned by its erstwhile allies. It was therefore vital to mould British perceptions of Nazi Germany, a mission which was entrusted to Czech military intelligence. Information from Moravec's networks was used to

convince London of the German danger and to neutralise the favourable impression made by Henlein in certain high political circles. By 1936 a good working relationship had been established with the SIS station chief in Prague, Major Harold 'Gibby' Gibson, who operated from the legation under the threadbare cover of Passport Control Officer, a post notorious throughout Europe as synonymous with spying. He was an old SIS hand who spoke fluent Russian and had operated against the Soviet Union from Istanbul, Bucharest and Riga before his posting to Prague in 1933. His background and experience reflected the obsession with communism which had dominated SIS since the 1920s and had produced a service dependent on a network of Russian émigrés which was thoroughly unreliable and penetrated by the Soviet security services. The year after his arrival in Czechoslovakia, however, Germany was defined as the ultimate potential enemy, a move which reflected growing unease in London about the Nazis, and priorities changed. Gibson began to run agents into the Reich but their contribution was soon overtaken by the high-grade intelligence supplied by Moravec. This was welcome both to Gibson and to his superiors, who experienced difficulties establishing their own networks and remained under tight financial constraints. Although the Treasury increased the SIS budget in 1936, the organisation was hampered by lack of funds until the beginning of the war: 'Until 1939 it was unable even to afford wireless sets for its agents.' Moravec was thus subsidising the British intelligence effort and, as with the French and the Russians, was forced to give more than he received. In the long term, however, his co-operation with Gibson was to have unforeseen consequences which ensured the survival of Czech military intelligence after the country it served had been swallowed up by Hitler.

The Czech reputation in the intelligence field rested largely on one particular agent, codenamed A-54. It was information from this source which attracted attention in Paris, Moscow and London and made co-operation with Moravec worth while. Although he boasted about his success in penetrating Heydrich's security screen after 1934, Moravec did not find his most successful recruit; A-54 found him. The leading Czech agent was a 'walk-in', one of the most ambiguous categories in the shadowy world of intelligence. His association with the Czechs began in March 1937 when Moravec received a personal letter containing details of German mobilisation plans and offering further information in return for cash. By his own admission, Moravec found this approach almost too good to be true and his assistants unanimously concluded that the whole thing was a Nazi plant. Nevertheless, Moravec decided to take the risk, starting an association with A-54 which was to produce increasing quantities of high-grade material both before and during the war. The real motivation of A-54 has remained a mystery and even his identity was unknown to Czech intelligence for some time

after he began to pass information. He was in fact a member of the Abwehr based in Dresden called Paul Thümmel. Since Dresden was the main base of operations against Czechoslovakia, Thümmel was well placed to inform Moravec about German military plans and links with Henlein. His importance, however, went beyond that. Thümmel was an old Nazi, a holder of the coveted gold party badge, and a personal friend of many important figures from the days of political struggle, including Heinrich Himmler. This gave him access to information which he might not otherwise have had and allowed him to straddle the worlds of the party and the army in a way open to few others. The question remains why such a figure should have offered his services to the Czechs. Although he was paid, he was never given enough to compensate for the risks he was taking and he continued to work for Moravec after Hitler had extinguished the Czech state. This leaves open the possibility that he was a double agent, something which was sometimes suspected by Beneš, but there are problems about such a conclusion. Some of the information which Thümmel supplied was unlikely to have been deliberately leaked by the Germans even as part of a cover and deception plan. It was simply too important. According to someone who was later imprisoned with him in Terezin, the key to Thümmel's character was resentment. He had hoped for social advancement in the Nazi movement only to find that his working-class origins continued to count against him after 1933. By contrast he was accepted by smart society in Prague while on assignment there and dated Czech film stars. His spying was a form of revenge on a system he had come to despise. He was contemptuous of the Nazi state security system and had no doubts about his ability to outwit his superiors. Whatever his true role, A-54 was to prove a bankable asset for Moravec until he was uncovered and arrested in 1942. Despite his best efforts, Beneš was unable to mobilise international support for Czechoslovakia when Hitler engineered the Munich crisis in 1938. Neville Chamberlain refused to commit Britain to the support of France in the event of war and instead attempted to secure a negotiated settlement of the Sudeten question. The French used this as an excuse for not fighting. Since France would not go to war, Soviet treaty obligations became a dead letter and Czechoslovakia was isolated. Beneš, who had represented the new Czech state at Versailles in 1919, found himself excluded from the Munich conference of September 1938 when Britain, France, Germany and Italy agreed to the cession of the Sudetenland over his head. It was a bitter moment for Beneš as it was for all Czechs. He was under great pressure from the army to reject Chamberlain's mediation and to fight Germany alone but decided that this would simply mean the annihilation of his country. It was a controversial decision and one which many held against him ever afterwards, for in handing over the Sudetenland with

its frontier defences Beneš left Prague at the mercy of Hitler. The Führer was not long in asserting his power. In the immediate aftermath of Munich, the Germans made it clear that they would not deal with the rump Czech state as long as Beneš remained president. Hitler hated him and identified him correctly with the spirit of Czech nationalism which he was determined to crush. Beneš was forced to resign and was succeeded by Emil Hácha, an ageing ex-bureaucrat who was already a sick man when he was appointed. At the age of fifty-four Beneš had once more to contemplate exile, for it was clear that his life would be in danger if he remained. At the end of October he flew to London for medical treatment, arriving unannounced at Croydon airport where only weeks before Chamberlain had returned from Munich promising cheering crowds 'peace for our time'. Early in the new year he sailed for the United States where he had been offered the professorship of sociology at the University of Chicago. Beneš, however, had not abandoned politics for the life of a scholar. As he explained to a group of friends before he left his country, Hitler would one day go too far and provoke a European war. The international coalition which had failed at Munich might yet emerge to defeat Germany. When that happened he hoped to become the spokesman of the Czech cause as he had been in an earlier conflict. The shame of Munich would be wiped out and Czechoslovakia restored as a member of a triumphant anti-Nazi alliance. For Beneš the reversal of Munich became both a national crusade and a personal obsession. As he later recalled: 'From September 1938, sleeping and waking, I was continually thinking of this objective – living for it, suffering on its account and working for it in every one of my political actions.'

The new government, abandoned by its allies, hastened to make the best deal that it could with Berlin. Czech policy was subordinated to the Nazis. The Soviet pact was denounced and the communist party banned. The army, the symbol of the nation, was hastily demobilised. Pictures of Masaryk and Beneš disappeared from the schools. Hitler was even invited to nominate a German as a member of the cabinet. Slovakia was granted autonomy, a situation which was soon to be exploited by the Nazis, and Czechoslovakia became Czecho-Slovakia, signifying the retreat from the unitary principles on which the state had been founded. As for the Germans who still remained within the reduced territory of the republic, they were granted extensive privileges under pressure from Berlin and defined themselves as part of a national socialist community led by Adolf Hitler. The attempt to placate the Führer had an immediate effect on Moravec, who was ordered to cease operations against the Reich. The efforts of his counter-espionage service in the Sudetenland had made him an unpopular figure with Henlein's supporters and there was pressure for his dismissal and arrest. He was

constantly watched by SD agents, who made no secret of their presence in Prague, and it was clear that his life was in danger. Under these circumstances, Moravec came to a dramatic decision. He would transfer the operations of Czech military intelligence abroad, outside the murderous reach of Heydrich's Gestapo. Like many army officers he disapproved of the Munich agreement and believed that Czechoslovakia should have gone down fighting rather than surrendering to Anglo-French pressure. The events of September 1938 were not an end but a beginning. Whatever the policies of his government, Moravec had declared war on Hitler. But where to establish a new base? Moravec, like most Czechs, could not forgive the French for backing down during the Munich crisis. A profound sense of bitterness and disillusion ruled out moving to Paris. The Russians had emerged from the events of September with more credit. Stalin was not a party to the infamous deal over the Sudetenland and could not be blamed for avoiding war while France pursued a policy of appeasement. Whatever the popularity of the Russians in Czechoslovakia, however, Moravec did not want to join the Czech communist leader, Klement Gottwald, in Moscow. He remained suspicious of Stalin and was unwilling to evade one dictator only to fall into the grip of another. This left Britain, perhaps a strange choice in the light of Neville Chamberlain's conduct at Munich. Whatever the British role on that occasion, however, London had broken no solemn treaty obligation and thus avoided the scorn and contempt visited on Paris by the Czechs. It was therefore to his friend Gibson that Moravec turned for assistance with his plan of escape.

In his dealings with the British, Moravec had one trump card, his control of A-54. He had expected his key agent to vanish in the aftermath of Hitler's triumph. As he later argued, A-54 had the opportunity open to few spies of simply disappearing to live on his earnings rather than running further risks on behalf of a beaten and humiliated country. Instead Thümmel contacted his control officer, Captain Fry, at the new frontier and made it clear that he was prepared to continue working for the Czechs. SIS was anxious to guarantee access to what A-54 produced. In the autumn of 1938 all kinds of alarming tales about Hitler's war plans were emerging from Germany. As one British intelligence officer later recalled: 'There were so many authentic rumours . . . that whatever happened, someone could say "I told you so".' The head of SIS, Admiral Sir Hugh Sinclair, was under pressure to supply the government with information and was often embarrassed by what he had to provide. In these circumstances it was important to guarantee access to a well-established source. Moreover, if Hitler did break loose, British strategy and the reputation of SIS might depend on the kind of information which A-54 could provide. The Czechs were not the only foreign intelligence service exploited by SIS. In January 1939 at a meeting in Paris between British, French and

Polish intelligence officers, the first steps were taken towards co-operation in the field of cryptology. This gave SIS access to Polish research on the Enigma coding machine employed by the German armed forces and later provided the basis for the greatest intelligence coup of the war, the cracking of Nazi ciphers or ULTRA which reduced the value of old-fashioned agents like Thümmel. In the early stages, however, ULTRA remained scrappy and puzzling. While this situation continued, the Czechs could exploit their possession of the mysterious A-54. According to Moravec, he did not have to make the first move in the conspiracy with SIS. It was Gibson who approached him that winter with the offer of a plane to carry the head of Czech military intelligence and his senior officers to Britain. Whatever the truth of this version, it is clear that Thümmel was the key to the negotiations. By the beginning of 1939, the groundwork for Moravec's daring plan had been established. He had devolved operations on a series of out-stations in foreign capitals, transferred secret funds abroad, and drawn up a list of the personnel who would accompany him into exile. SIS had agreed in principle to provide him with a refuge. Only the timing of the last act remained to be decided. In the event this was dictated by Hitler and only a warning from A-54 prevented Moravec's scheme from being overtaken by events. The ink was scarcely dry on the Munich agreement before the German army swept through the abandoned Czech defences into the Sudetenland. In the wake of the advancing columns came Heydrich's special security commandos. As the Nazi party newspaper, *Völkischer Beobachter*, proudly announced on 1 October: 'In the security police field Gestapo men working in close co-operation with the troops immediately commenced combing out Marxists, traitors and other enemies of the state in the liberated territory.' As Major Groscurth rapidly discovered on a tour of the area, these definitions were wide ones and included many of Henlein's closest associates. Heydrich was using the opportunity to resume the feud temporarily suspended on Hitler's orders in the spring. Henlein's wife was terrified that her husband would be murdered. As she complained to Groscurth: 'They are doing all they can to get rid of him. He has as many enemies in the Gestapo as among the Czechs. Heydrich hates him.' The behaviour of the SD squads and of the Waffen SS units which accompanied the regular army confirmed Groscurth's prejudice against the SS 'swine'. The Abwehr tried to protect the Sudeten leader and his associates but with little success. Henlein had played too great a role in Nazi propaganda to be physically eliminated but he found himself pensioned off as *gauleiter* of the Sudetenland, a post with little real power. His associates in the *Kameradschaftbund* were not so lucky. After months of harassment by the Gestapo they were arrested early in 1939 along with several hundred members of the Sudeten youth league and

charged with homosexual offences. Condemned as enemies of the state, they were consigned to a concentration camp where they remained until 1945. The real winner amongst the Sudetens was not Henlein but Karl Hermann Frank, who was soon to reap the rewards of his loyalty to the SS. Despite his triumph at Munich, Hitler felt cheated by Chamberlain's intervention. In October 1938 he was already planning to eradicate the rump Czech state and he assigned a key role in this process to Himmler, Heydrich and the SS. As he explained to senior military commanders during an inspection tour of the Sudetenland: 'We don't need the army to take over Bohemia and Moravia . . . all the preparatory work will be done by political means. All I ask of you is that you have the armed forces ready to march. No mobilisation. No unnecessary expense. The Czechs may squeal, but we will have our hands on their throats before they can shout. And anyway, who will come to help them?' Hitler planned to destroy Czechoslovakia by a combination of internal intrigue and external military pressure. The Slovak provincial government would be encouraged to declare independence and ask Berlin for protection. German troops would then enter the Czech lands of Bohemia–Moravia to preserve order and the area would become a permanent part of Nazi living-space. In January 1939, Hitler held a secret meeting in Berlin with Himmler and Heydrich to arrange for the subversion of Slovakia. As he explained to his listeners, after that it would be 'quite easy . . . to deal with the remaining Czech portion of the Republic'. The mission was assigned to the man who had bungled the kidnapping of Rudolf Formis from Czechoslovakia in 1934, Alfred Naujocks, who was soon busy contacting separatist politicians and smuggling arms to Slovak fascist organisations. At the beginning of March, the German army was ordered to prepare for a 'pacification operation' in Bohemia–Moravia, co-ordinated with the SD plot. The generals were informed that Czech resistance was not expected.

As soon as Thümmel learned of the impending invasion, he crossed the Czech border and contacted Captain Fry. He brought with him details of the German military plan which called for the advance of four German divisions at dawn on 15 March and the occupation of Prague by 9 a.m. The troops would be accompanied by special squads of security police with orders to hunt down members of Czech intelligence and interrogate them with 'special severity' to discover their sources in Germany. Thümmel was not unnaturally anxious about this prospect but was assured that the Czechs had contingency plans. Satisfied on this point, he agreed to continue his activities and was given contact addresses in Holland and Switzerland for use after the seizure of Prague. Moravec had now to decide what to do with the explosive information which had just landed in his lap. As a loyal officer his first instinct

was to warn the government, however much he disapproved of its pro-German line since Munich. His warnings were not taken seriously. Ministers could not believe that Hitler would launch such a flagrant act of aggression against the already subservient Czech state. Moreover Moravec was identified with the discredited policies of Beneš and had made no secret of his anti-Nazi leanings. He was suspected of engineering a provocation to disrupt relations between Prague and Berlin. Called before a meeting of the cabinet on 11 March, he recommended that the government go into exile after destroying all stores of military equipment, blowing up the War Ministry and sabotaging key munitions plants. This drastic prescription was sneeringly dismissed. Moravec was told to calm down and 'bring us better news in future'. It was the most humiliating moment of his life.

Moravec had planned to request official permission to transfer his operations abroad as part of this wider strategy of denying resources to the enemy. Now he had to act on his own, justifying his position on the grounds that the government had betrayed the nation and lost any claim to moral authority. Time was short and he turned to his colleague Gibson for assistance. Late at night on 13 March, a vehicle from the British Embassy entered the underground car park of the War Ministry, where it was loaded with Moravec's most important files. These were later smuggled out of the country in the British diplomatic bag. The next morning Moravec left home as usual without informing his wife and two children of the dramatic events which were about to occur. As he later recalled: 'I merely said that I was going on an overnight trip to Moravia and asked my wife to pack a couple of shirts and a toothbrush.' When he arrived at the War Ministry he summoned his eleven best officers and exploded his bombshell. That afternoon they would accompany him to London on an unscheduled KLM flight diverted to Prague by Gibson. They were not allowed to say goodbye to their families. With the capital swarming with Nazi spies and the government determined to demonstrate its loyalty to the Reich, the slightest leak could prove fatal. The men listened to Moravec in silence. Nobody complained. He had rightly judged that none of his chosen companions would put personal considerations before their duty to the nation. In the afternoon, Moravec emptied the safes and made arrangements for the destruction of his remaining secret files while his officers left the War Ministry in ones and twos to avoid the attention of watching Gestapo agents. At the airport sympathetic customs officers looked the other way while Moravec and his staff boarded their KLM flight in the midst of a blinding snowstorm which had grounded all other aircraft. The contrast between this surreptitious escape and the victorious entry of the Czech legion into Prague in 1919 was bitter but unavoidable. As Moravec later recalled: 'While sitting in the Dutch plane flying towards

England . . . I found myself suddenly swept by black thoughts. The bitter struggle of the past years, the blood and sweat of so many, what had it all amounted to? The republic of Masaryk was dead. For the second time in my life I was an exile. My wife and children were lost to me, abandoned in the stricken country below, somewhere under the swirling flakes, left to the mercies of the invaders. Bitterness welled within me. As our plane passed over the frontier mountains of Czechoslovakia, I put my head in my hands and cried.'

While the British press speculated next day about the arrival of a secret flight with twelve mysterious passengers at Croydon airport, the last vestiges of Czech independence were being suppressed by the Nazis. On 14 March, under strong German pressure, Slovakia declared its independence. Later that evening an ailing Hácha boarded a train for Berlin where he hoped to persuade the Führer to uphold the authority of the Prague government. Instead Hácha found himself faced with the blunt announcement that German troops would occupy Bohemia–Moravia the the following day. If any resistance was encountered, the Luftwaffe would bomb Prague into rubble. He must place his people under the protection of the Nazi Reich. After hours of browbeating, during which he fainted and had to be revived.

with an injection, a weeping Hácha signed the proffered document in the early hours of the morning. Waffen SS troops had already crossed the Munich frontiers which had endured for just over four months. Skidding and sliding in the snow, the first units of the Wehrmacht entered Prague, watched by a stunned population: 'Some of the onlookers broke down and wept; some abandoned themselves to impotent rage; some rushed shouting abuse at the German troops.' The Czech army, demoralised and broken, remained in its barracks. Only the Eighth Silesian Regiment at Mistek disobeyed orders and put up a brief but hopeless resistance. In the wake of the troops came the Gestapo, which launched an immediate round-up of German émigrés, communists and other subversives. In the first week of the occupation 1600 were arrested in Aktion GITTER (Operation FENCE), a figure which soon grew to 4639 as Heydrich's men tightened their grip on the Czech police. The failure of the government to act on Moravec's warning netted Hitler not only the great Skoda armaments works at Plze but also the complete equipment of the Czech army and air force including 600 tanks and 1000 aircraft, material which proved useful in the French and Russian campaigns. In addition to this booty the Nazis laid hands on stockpiles of Czech raw materials and the entire gold reserves of the National Bank. Only in the area of intelligence were the Germans thwarted. When a special Abwehr unit arrived at the War Ministry to carry off Moravec's precious files before they could be seized by the Gestapo, it found nothing but powdered ashes blowing forlornly amongst the trampled snow.

On the evening of his bloodless coup, Hitler arrived in Prague and was greeted at the Hradany castle, the official presidential residence, by an SS guard of honour. He preceded Hácha whose train had been deliberately delayed. When the old man finally reached the castle which he had left as the head of an independent state only the day before, he was forced to use the servants' entrance. It was a symbol of the status which the Czechs were to be accorded by their new masters. The future of the area was rapidly settled. On 16 March Hitler proclaimed Bohemia–Moravia a Nazi protectorate, avoiding outright annexation to the disappointment of party officials in the Sudetenland and other neighbouring provinces who had hoped to extend their own authority. The Czechs were allowed to retain an 'autonomous government', shorn of responsibility for defence and foreign affairs, supervised by a Reichsprotektor appointed by Berlin. For this post, the Führer selected Konstantin von Neurath, a career diplomat and former Foreign Minister, dismissed in 1938 because he lacked enthusiasm for Hitler's expansionist plans. It was a totally cynical move, dictated by a desire to win international respectability. As Hitler explained to Goebbels, who had pressed for the appointment of a Nazi fanatic, Neurath was the best man for the job: 'In the Anglo-Saxon world he is considered a man of distinction. The international effect of his appointment will be reassuring because people will see in it my decision not to deprive the Czechs of their racial and national life.' Hitler's long-term aims, however, had not really changed and were revealed in the appointment of Heydrich's creature Karl Hermann Frank, now an SS Brigadeführer (Brigadier-General), as state secretary of the new protectorate. Frank, whose hatred of the Czechs and their culture was notorious, was placed in control of the police and in this capacity answered not to the 'respectable' Neurath but to Heydrich and Himmler in Berlin. The situation could hardly have seemed more hopeless for a country which had enjoyed only twenty brief years of independence. But even at this dark moment an exile movement was forming, dedicated to the destruction of the Nazis and the restoration of the Czech state. It was a development which was to prove fatal for Heydrich, who had done so much to destroy the republic of Masaryk and Beneš.

MacDonald, Callum (2011-10-04). *The Assassination of Reinhard Heydrich* (Kindle Locations 842-1183). Perseus Books Group. Kindle Edition.